

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра фінансів

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

(підпис)

Олег ШЕРЕМЕТ
(ім'я та прізвище)

«__» _____ 2024 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

(підпис) Лада ШПІНЯН
(ім'я та прізвище)

«__» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Фінанси, банківська справа та страхування

на тему: **Вдосконалення структури позикових коштів підприємства**

Виконала (в): здобувач 3 курсу

Довгань Богдан Анатолійович
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Керівник: Банзула Каріна Євгенівна
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

(підпис)

Рецензент _____
(ім'я та прізвище)

(підпис)

Я, як здобувач (ка) Національного університету харчових технологій, розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я, не надавав (ла) і не одержував (ла) недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Здобувач (ка) _____
(підпис)

Київ – 2024р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут (факультет) Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра фінансів

Освітній ступінь бакалавр

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код і назва)

Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування»

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів

д.е.н., професор

Лада ШІРІНЯН

“___” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Довгань Богдан Анатолійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Вдосконалення структури позикових коштів підприємства

керівник роботи Банзула Каріна Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “14” листопада 2023 року №935-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 25 січня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи підручники, навчальні посібники, періодичні видання, статті, фінансова та статистична звітність підприємства, дані бухгалтерського обліку

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ, Розділ 1. Теоретичні засади вдосконалення структури позикових коштів підприємства, Розділ 2. Оцінка структури позикових коштів ТОВ

«Ярмолинецький консервний завод», Розділ 3. Напрями вдосконалення та оптимізації структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», Висновки, Список використаних джерел, Додатки

5. Перелік графічного матеріалу

Рис. 1.1. Склад зобов'язань підприємства, Рис. 1.2. Система базових елементів оцінки і забезпечення вартістю позикових коштів підприємства, Рис. 2.1.

Динаміка загального обсягу позичкового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», Рис. 3.1. Способи реструктуризації кредиторської заборгованості, Рис. 3.2. Потенційна модель фінансування оборотних активів

ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у плановому 2025 році, Рис. 3.3.

Оптимальна структура капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» за різними критеріями у плановому 2025 році.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Каріна БАНЗУЛА		
II	Каріна БАНЗУЛА		
III	Каріна БАНЗУЛА		

7. Дата видачі завдання 15 листопада 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	15.11.2023	
2	Р.1. Теоретичні засади вдосконалення структури позикових коштів підприємства	22.11.2023	
3	Р.2. Оцінка структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»	13.12.2023	
4	Р.3. Напрями вдосконалення та оптимізації структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»	03.01.2024	
5	Висновки	11.01.2024	
6	Список використаних джерел	18.01.2024	
7	Додатки	25.01.2024	

Здобувач _____
(підпис)

Богдан ДОВГАНЬ
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Каріна БАНЗУЛА
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Довгань Б.А. «Вдосконалення структури позикових коштів підприємства».

Кваліфікаційна робота на отримання освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет харчових технологій, Київ, 2024.

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні аспекти вдосконалення структури позикових коштів підприємства.

У вступі обґрунтовується актуальність теми та формулюються завдання подальшого дослідження.

У першому розділі роботи визначено теоретичні аспекти вдосконалення структури позикових коштів підприємства, сутність, структуру та значення позикових коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

У другому розділі кваліфікаційної роботи здійснена оцінка структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

У третьому розділі кваліфікаційної роботи обґрунтовано напрями оптимізації та вдосконалення структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

Ключові слова: *позичкові кошти, капітал підприємства, структура, напрями удосконалення.*

ANNOTATION

Dovgan B.A. "Improving the structure of the company's loan funds".

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 072 "Finance, banking and insurance" - National University of Food Technologies, Kyiv, 2024.

The theoretical aspects of improving the structure of the company's loan funds are considered in the qualification work.

The introduction justifies the relevance of the topic and formulates tasks for further research.

The first section of the work defines the theoretical aspects of improving the structure of the company's loan funds, the essence, structure and significance of loan funds in the financial and economic activity of the company.

In the second section of the qualification work, an assessment of the structure of loan funds of Yarmolynetsk Canning Plant LLC was carried out.

In the third section of the qualification work, directions for optimizing and improving the structure of loan funds of Yarmolynetsk Cannery LLC are substantiated.

Keywords: loan funds, enterprise capital, structure, areas of improvement.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1 Позикові кошти: суть, структура та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства.....	6
1.2. Базові складові оцінки вартості позикових коштів підприємства.....	12
1.3. Особливості оптимізації й структурування позикового капіталу підприємства.....	24
РОЗДІЛ II. ОЦІНКА СТРУКТУРИ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ТОВ «ЯРМОЛИНЕЦЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД»	32
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».....	32
2.2. Оцінка фінансового стану ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».....	42
2.3. Оцінка складу та структури позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».....	55
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ТОВ «ЯРМОЛИНЕЦЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД»	68
3.1. Обґрунтування методу реструктуризації кредиторської заборгованості ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у вексельні зобов'язання та визначення оптимальної структури його позикових коштів.....	68
3.2. Умови оптимізації структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»: залучення банківського кредиту.....	79
3.3. Визначення та обґрунтування структури позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» в умовах нейтралізації фінансового ризику.	86
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	98
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Капітал суб'єктів господарської діяльності, що поряд з іншими видами економічних ресурсів забезпечує виробничий процес, у ринкових умовах перетворюється на один з основних визначальних чинників ефективності господарювання. Від їх правильного формування, величини і раціональної структури значною мірою залежать темпи росту виробництва продукції і національного доходу країни.

Капітал підприємства відбиває процес створення, розподілу, використання і відтворення фінансових ресурсів як у масштабах окремого підприємства, так і держави в цілому [42, с.121].

Одним з найважливіших напрямів фінансової політики підприємства на сучасному етапі є побудова виваженого підходу до визначення потреби у позиковому капіталі, вибору їх джерел та обсягів залучення, а також формування стратегії підвищення ефективності використання позикового капіталу, що повинна бути спрямована на забезпечення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію комерційних ризиків, забезпечення необхідної ліквідності підприємства.

Актуальність планування залучення позикових коштів в оборот підприємств, висока залежність кінцевих результатів діяльності від їхнього використання, недостатня розробленість теоретичних і методичних положень з аналізу, оцінки і прогнозування ефективності використання позикового капіталу на підприємствах обумовила вибір теми кваліфікаційної роботи.

У зв'язку з цим, забезпечення капіталом підприємства на основі залучення і ефективного використання позикових коштів на основі оптимізації його структури є однією з важливих функцій, яка спрямована на забезпечення досягнення високих кінцевих результатів господарської діяльності кожного підприємства

Дослідженню проблеми вдосконалення структури позикових коштів підприємства в сучасній науці приділено багато уваги. Проблеми формування і використання фінансового капіталу, забезпечення його структурою та вартістю

досліджуються в працях зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, таких як Є. Бріхмена, Е. Нікбахта, І. Балабанова, І. Бланка, В. Ковальова, А.Поддєрьогіна та О.Терещенка. Механізм оптимізації співвідношення позикових та власних ресурсів підприємства визначили такі вчені-економісти як В. С. Андрієць, Т. М. Поливана, М. Я. Рупняк, Г. А. Семенов, Г. І. Міокова, а також О. С. Богма та А. С. Павлова, В. О. Подольська та С. Г. Сагова акцентували увагу на забезпеченні найефективнішої пропорційності між дохідністю та фінансовою стійкістю. Проте, незважаючи на значну кількість проведених досліджень, багато істотних аспектів вдосконалення структури позикових коштів підприємства залишаються недостатньо проаналізованими.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення теоретичних засад дослідження позикових коштів, оцінки його складу та структури, а також рекомендацій із удосконалення структури позикових коштів підприємства (на прикладі ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»).

Для досягнення даної мети було поставлено наступні **завдання**:

- розкрити суть і провести класифікацію позикових коштів підприємства;
- окреслити фактори, що визначають потребу підприємства в позикових коштах, окреслити систему базових елементів оцінки вартості позикових коштів підприємства, встановити умови залучення позикових коштів підприємства;
- дослідити особливості оптимізації та структурування позикових коштів підприємства;
- надати загальну організаційно-економічну характеристику діяльності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»;
- проаналізувати фінансовий стан ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»;
- здійснити аналіз складу та структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» та оцінити ефективність залучення позикових коштів на окресленому підприємстві;
- визначити шляхи вдосконалення структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»;

- обґрунтувати метод переоформлення (реструктуризації) кредиторської заборгованості ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у вексельні зобов'язання та розрахувати оптимальну структуру його позикових коштів;

- обґрунтувати вибір оптимальних умов залучення банківського кредиту на ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», а також розмір позикового капіталу для мінімізації рівня фінансового ризику.

Об'єктом дослідження є фактори та умови забезпечення позиковими коштами підприємства (на прикладі ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»).

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні проблеми вдосконалення структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

Методологія та методика дослідження базуються на системному загальнотеоретичному осмисленні процесів забезпечення позиковими коштами підприємств.

Для досягнення поставленої в роботі мети використовувались економіко-статистичні, економіко-математичні методи, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняльних характеристик.

Теоретичною та методологічною основою даної роботи стало вивчення й творче переосмислення проблем управління позиковими коштами.

Інформаційну базу дослідження становлять відповідні законодавчі та нормативні документи, фінансова звітність підприємства, наукові літературні джерела.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Позикові кошти: суть, структура та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства

У діяльності всіх підприємств важливу роль відіграє можливість підприємств здійснювати господарську діяльність, спрямовану безпосередньо на їх розвиток, та отримання прибутків. Це стає неможливим, якщо підприємство не має необхідного розміру фінансового капіталу.

Тому виникає необхідність дослідження сутності, структури і джерел формування капіталу підприємств з метою забезпечення необхідного його рівня.

Поняття «капітал» є однією з найскладніших категорій фінансової науки. Слід зазначити, що у вітчизняній та зарубіжній науково-практичній літературі можна зустріти багато, у тому числі досить часто взаємопротилежних, підходів до визначення сутності капіталу. Серед численних дефініцій капіталу можна виокремити макроекономічний підхід (з народногосподарського погляду) та мікроекономічний підхід (з погляду суб'єктів господарювання) [54, с. 77].

З народногосподарського погляду під капіталом розуміють один із трьох факторів виробництва разом із землею та працею: з капіталом ідентифікуються виробничі засоби, що можуть бути використані для здійснення господарської діяльності (виробництва товарів, робіт, послуг).

У фінансовій науці досить часто застосовується також монетарний підхід, згідно з яким капітал прирівнюється до грошових ресурсів, що спрямовуються на фінансування інвестицій, тобто під капіталом розуміють грошові кошти. Проте капіталом вважаються лише ті грошові кошти, які використовуються для забезпечення зростання наявної вартості. Гроші стають капіталом переважно за умови їх нагромадження, зберігання та продажу на грошовому ринку, оскільки це дає їх власнику додатковий дохід у вигляді процента. Згідно із

марксистською теорією капіталу єдиним товаром, здатним приносити додаткову вартість, може бути лише робоча сила.

Отже, перетворення грошей на капітал і саме його виникнення нерозривно пов'язане з перетворенням робочої сили на товар, предмет купівлі-продажу.

За трактування капіталу як категорії фінансів підприємств у науково-практичній літературі, як правило, розрізняють дві його форми: конкретний та абстрактний капітал. Для здійснення господарської діяльності підприємству необхідні засоби праці (устаткування, будівлі, споруди тощо); предмети праці (сировина, матеріали) та праця. Окрім матеріальних, воно може мати у своєму розпорядженні нематеріальні ресурси (АТенти, права, ноу-хау).

Вартість майнових об'єктів, які відображені в активі балансу підприємства, називають конкретним капіталом. В активах заморожуються грошові кошти, інвестовані в підприємство. Ці кошти можуть бути вкладені в [4, с. 94]:

а) необоротні активи (основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість тощо);

б) оборотні активи (запаси, поточна дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції тощо).

Заслуговує уваги концепція капіталу, обґрунтована представником німецької економічної науки, засновником Кельнської школи економіки підприємства проф. Е. Шмаленбахом. За цією версією, під капіталом слід розуміти абстрактну вартість, яка відображається в балансі підприємства. При цьому під абстрактним капіталом розуміють сукупність усіх позицій пасиву балансу.

Серед вітчизняних економістів найвдаліше, на нашу думку, обґрунтування сутності капіталу підприємства дано проф. В. В. Сопком. Він вважає, що капітал – це власність відповідної фізичної або юридичної особи на активи: майно і об'єкти (ресурси), які є на підприємстві [55].

Отже, розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, слід зазначити наступні його характеристики: основний фактор виробництва,

головний вимір його ринкової вартості, барометр рівня ефективності його господарської діяльності тощо

З урахуванням розглянутих вище характеристик, економічна сутність категорії капіталу підприємства у нестабільних, пов'язаних з ризиком економічних умовах може бути сформованою наступним чином: капітал підприємства – це накопичений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності [18, с. 102].

Основною метою формування капіталу підприємства є задоволення потреби в придбанні необхідних активів і оптимізація його структури з позицій забезпечення умов ефективного його використання. Залежно від того, кому належать вкладені в господарську діяльність матеріальні засоби і грошові кошти, капітал поділяють на власний і позиковий.

Під власним капіталом розуміють грошові кошти і матеріальні засоби, які самостійно формуються підприємством для забезпечення свого розвитку.

Проблемами дослідження сутності позикового капіталу приділяють увагу різні науковці у сфері фінансів. Так, І. А. Бланк визначає позиковий капітал як «грошові кошти або інші майнові цінності, що залучаються для фінансування розвитку підприємства на поворотній основі.

Всі форми позикового капіталу, що використовує підприємство, є його фінансовими зобов'язаннями, що підлягають погашенню в передбачені терміни» [6].

А. М. Поддєрьогін, розглядаючи позиковий капітал з позиції фінансового менеджменту формулює його визначення таким чином: «позиковий капітал – це кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності на принципах строковості, повернення та платності» [47].

У своїх роботах автор Л.П.Довгань зазначає, що «під позиковим капіталом розуміють частину коштів, які сформувались за рахунок залучених

джерел, вони не є власністю підприємства і тому протягом відповідного періоду мають бути повернені власникам» [16].

Професор В. В. Ковальов дає таке визначення: «позикові засоби – це заборгованість по довгостроковим і короткостроковим позикам, погашення яких повинно мати місце на визначену дату, починаючи з дати, на яку складено баланс» [26].

У навчальному посібнику «Фінансовий менеджмент» автори Г. О. Крамаренко і О. Є. Чорна додержуються думки, що існує поділ на позиковий фінансовий капітал та залучений фінансовий капітал.

Позиковий фінансовий капітал являє собою позичковий капітал, переданий підприємству в тимчасове користування на умовах платності і повернення у вигляді кредитів банків, виданих на різні терміни, коштів інших підприємств у вигляді векселів, облігаційних позик. А залучений фінансовий капітал являє собою частину власних коштів підприємства, призначену для погашення своїх короткострокових зобов'язань, але тимчасово використовувану в господарському обороті [33].

Отже, можемо зробити висновок, що хоча всі науковці і дають визначення позиковому капіталу по-різному, але зміст цього терміну залишається однаковим. Тому з нашої точки зору під «позиковим капіталом» слід розуміти кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, поверненості та платності.

Слід зазначити, що ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових коштів. Їх використання в обороті підприємства зумовлене, з одного боку, об'єктивною необхідністю, а саме: невідповідністю у часі між надходженнями коштів та витратами, сезонністю виробництва, впровадженням інвестиційних проектів, які потребують значних обсягів вкладень на декілька років. З другого боку, за допомогою позикових коштів забезпечується розширення виробничо-господарської діяльності, оновлення технічної бази, використання ефекту фінансового левериджу і та ін.

Відомо, що капіталодавцями, тобто суб'єктами, які мають вільні кошти на мають можливість надати їх у позику можуть бути: банки та інші фінансово-кредитні установи, постачальники та клієнти, власники підприємства, персонал або держава.

Плата за користування капіталом може бути у вигляді виплати процентів (із застосуванням фіксованої або плаваючої процентної ставки) або без процентів. Порядок погашення позики залежить від умов договору і може бути у вигляді одноразового платежу, багаторазового платежу, у заздалегідь визначений термін або з регресією платежів [56].

Головною перевагою позикового капіталу є його більш низька вартість. Вартість позикового капіталу є порівняно низькою з вартістю акціонерного капіталу за рядом причин, а саме:

- витрати по технічному забезпеченню та ті, що пов'язані із залученням для позикового капіталу нижчі ніж для акціонерного (не потрібна функція реєстратора, послуги андеррайтера – фахівця по розміщенню);

- доподаткова ставка відсотків за позиковим капіталом нижча ніж доходність по акціонерному капіталу. Це пов'язано з більш низьким ризиком, так як у випадку фінансових невдач або банкрутства вимоги кредиторів будуть задоволені в першу чергу. Крім того позиковий капітал часто надається під гарантію або забезпечення реальними активами, які гарантують повернення коштів;

- плата за позиковий капітал зменшує оподатковувану базу. Використовуючи позиковий капітал компанія економить на податкових платежах. Величина цієї економії називається податковим щитом;

- позиковий капітал не дає право його власникам на забезпечення. І не загрожує керівництву втратою робочих місць. Додаткова емісія акцій несе потенційну загрозу скупки акцій сторонніми інвесторами та зміни політики фірми, тобто зміни керівництва.

Недоліками ж позикового фінансування є наступні:

- наявність ризику у власника капіталу підприємства, який пов'язаний з тим, що крім комерційного ризику у акціонерів виникає зверх фінансовий

ризик. Результатом цього є вимога додаткової компенсації за підвищений ризик. Таким чином, позиковий капітал є привабливим своєю відносною дешевизною, але його залучення обмежено зростанням ризику власників капіталу підприємства;

- необхідність концентрації грошових коштів до моменту погашення позики. Так як термін повернення позикового капіталу є чітко визначеним кредитною угодою, то керівництво корпорації повинно розробляти схеми погашення (утворення накопичувального фонду або залучення нової позики). Найчастіше підприємства додержуються стратегії підтримки певної структури капіталу та погашення однієї позики здійснюється за рахунок іншої;

- суттєва частка позикового капіталу дає можливість кредиторам контролювати певні рішення компанії, що приймаються. Існують випадки коли у договорі банківської позики присутні вимоги обов'язкової частки рефінансування чистого прибутку або утворення фонду погашення, що може не відповідати інтересам менеджерів компанії. Досить часто надання позики здійснюється на умові застави або гарантій. Якщо об'єктом застави виступають акції, то у випадку фінансової кризи на підприємстві контроль над компанією може перейти до кредиторів [24].

Таким чином, використання позикового капіталу дозволяє істотно розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних цільових фінансових фондів, а в кінцевому рахунку – підвищити ринкову вартість підприємства.

1.2. Базові складові оцінки вартості позикових коштів підприємства

Позикові кошти, що використовується підприємством, характеризують в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань, які на підприємстві відображаються у балансі. Зобов'язання – це борги підприємства, які виникають внаслідок придбання товарів та послуг в кредит, або кредити, які підприємство отримує для свого фінансування.

Відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення

якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Ці фінансові зобов'язання в сучасній господарській практиці поділяються на: довгострокові зобов'язання; короткострокові зобов'язання; кредиторська заборгованість (рис. 1.1) [47].

Довгострокові фінансові зобов'язання – це зобов'язання, погашення яких не передбачається протягом операційного циклу та термін погашення яких перевищує дванадцять місяців, починаючи з дати балансу.

Ці зобов'язання розглядаються як джерело фінансування позаоборотних активів і частини оборотних активів. Основними формами цих зобов'язань є довгострокові кредити банків і довгострокові позикові кошти (заборгованість за податковим кредитом; по емітованих облігаціях; по фінансовій допомозі, наданій на поворотній основі і т.п.), термін погашення яких ще не настав, або не погашені в передбачений термін.

Короткострокові фінансові зобов'язання слугують джерелом покриття оборотних активів. До них належать усі форми залученого позикового капіталу з терміном його використання до одного року.

Основними формами цих зобов'язань є короткострокові кредити банків і короткострокові позикові кошти, як передбачені до погашення в майбутньому періоді, так і не погашені у встановлений термін [33].

Важливою складовою позикових коштів є кредиторська заборгованість, яка належить до позапланових залучених джерел формування оборотних коштів, її породжує брак власних оборотних коштів [5, с. 96].

Рис. 1.1. Склад зобов'язань підприємства

Наявність кредиторської заборгованості постачальникам свідчить про участь у господарському обігу підприємства коштів інших суб'єктів господарювання.

Таблиця 1.1

Класифікація позикових коштів за основними ознаками

Основні ознаки класифікації	Види позикових коштів
За цілями залучення	- для забезпечення відтворення позаоборотних активів; - для поповнення оборотних активів; - для задоволення інших господарських або соціальних потреб
За джерелами залучення	- із зовнішніх джерел; - із внутрішніх джерел (внутрішня кредиторська заборгованість)
За періодом залучення	- на довгостроковий період (більше 1 року); - на короткостроковий період (до 1 року)
За формами залучення	- в грошовій формі (фінансовий кредит); - у формі устаткування (фінансовий лізинг); - в товарній формі (товарний або комерційний кредит); - в інших матеріальних або нематеріальних формах
За формами забезпечення	- незабезпечені; - забезпечені порукою або гарантією; - забезпечені заставою

У процесі розвитку підприємства в міру погашення його фінансових зобов'язань виникає потреба у залученні нових позикових засобів. Джерела і форми залучення позикових коштів підприємством дуже різноманітні.

Класифікація позикових коштів, що залучаються підприємством, приведена в таблиці 1.1.

З урахуванням викладеної класифікації організується забезпечення залученням позикових коштів.

У процесі цього забезпечення розв'язується багато завдань, що визначає необхідність розробки спеціальної фінансової політики на підприємствах, які використовують значний обсяг позикового капіталу [35, с. 121].

Ефективність забезпечення позиковим капіталом проявляється, перш за все, у визначенні необхідних обсягів позикових ресурсів. Структура джерел фінансового забезпечення впливає на балансування між фінансовою стійкістю і фінансовим ризиком діяльності підприємства.

Так, відповідно до ефекту фінансового левериджу існує цілком певна залежність між часткою позикових засобів у структурі фінансового забезпечення і рентабельністю власного капіталу. Зв'язок між ними такий: чим більше частка позикових ресурсів, тим вища рентабельність власного капіталу (якщо підприємство взагалі отримує прибуток).

Але з іншого боку з підвищенням частки позикових ресурсів знижується фінансова стійкість підприємства. Тому кожен керівник має вибирати між можливістю підвищити рентабельність власного капіталу і погіршенням фінансової стійкості підприємства.

Загальна тенденція в плані планування обсягів залучених ресурсів на сьогодні така, що керівники підприємств радше ідуть на збільшення фінансової стійкості підприємства, аніж на високі ризики, які пов'язані з можливістю отримання високих прибутків [21].

Така ситуація пояснюється змінами пріоритетів діяльності підприємств. Якщо в перші роки перехідної економіки головною метою діяльності підприємств була максимізація прибутку, то зараз на перший план виступає насамперед стабілізація діяльності.

Тому більш оптимальною являється стратегія отримання менших прибутків стабільно протягом тривалого періоду, ніж отримання високих

прибутків з високим ризиком утратити можливість надалі отримувати прибуток, або ж навіть банкрутства підприємства.

Підприємства України використовують різні джерела позикових ресурсів: короткострокові кредити банків, короткостроковий комерційний кредит, кредиторська заборгованість, податковий кредит і пільги. Менш поширеними є довгострокові кредити банків, кредити та позики небанківських фінансових установ, облігаційні позики, фінансовий лізинг.

Отже, з метою забезпечення ефективнішого формування фінансового капіталу необхідно, щоб підприємства усіх форм власності й організаційно-правового статусу використовували не тільки власні фінансові ресурси, а й кошти фінансового ринку.

Проте для цього держава повинна створити сприятливі умови і нормативно-правову базу, щоб ресурси фінансового ринку були доступні підприємствам усіх форм власності і галузей народного господарства [28, с. 95].

Необхідність залучення позикових коштів як джерела фінансування підприємств визначається характером кругообігу основних і оборотних коштів. Саме тому в процесі забезпечення позиковими ресурсами підприємств надзвичайно важливим є стадія визначення обсягів позикових ресурсів, враховуючи вищезгадані моменти.

Ще один фактор, пов'язаний з плануванням обсягів позикових ресурсів, полягає у врахуванні умов, на яких отримуються позикові ресурси у розпорядження підприємства. Мало спланувати обсяг позикових ресурсів виходячи з оптимального співвідношення прибуток – фінансова стійкість. Необхідно врахувати умови отримання позикових ресурсів (адже вони платні) і рентабельність. Якщо економічна рентабельність власного капіталу (очікувана при залученні позикових коштів) вище кредитного проценту, то виникає ефект фінансового важеля, який показує, на скільки процентів збільшується рентабельність власного капіталу в результаті залучення позичених коштів в оборот.

Якщо прогнозована рентабельність власного капіталу менша за кредитний процент, то залучення додаткових позичених коштів призведе до

негативного моменту: зменшення власного капіталу підприємства, так як частину процентів за кредит доведеться погашати саме за рахунок власного капіталу. В таких випадках необхідно або шукати дешевші позикові ресурси, або змінювати проект по використанню позикових ресурсів на такий, що забезпечить більшу рентабельність. Існують три підходи щодо визначення на практиці потреби в кредитних ресурсах. Вихідним параметром у всіх випадках є обсяг реалізації продукції (послуг), який обґрунтовується маркетинговою службою підприємства.

Досить поширеним є відсотковий метод (коли визначається питома вага статей активів від обсягу реалізації, і таким чином по заданому доходу від реалізації будується актив прогнозного балансу, а потім розглядається можливість покриття активів за рахунок можливих джерел фінансування, в тому числі за рахунок кредитів).

Це метод порівняно простий, але він не враховує тенденцій конкретного підприємства щодо структури активів, так як вважається, що структура активів буде незмінна і в майбутньому [47, с. 127].

Інший метод характерний на встановленні статистичних зв'язків між окремими статтями балансу та обсягом реалізації, на основі чого будується модель, яка пов'язує заданий параметр (обсяг доходу від реалізації) і величину основних статей балансу.

З цією метою проводять кореляційно-регресійний аналіз. Для побудови моделі та встановлення статистичного зв'язку між статтями балансу і обсягом реалізації використовується рівняння лінійної регресії (y) [3, с. 165]:

$$y = a + \frac{b}{x}, \quad (1.1)$$

де y – величина певної статті балансу; a і b – коефіцієнти, що характеризують політику підприємства в тій чи іншій сфері; x – величина доходу від реалізації.

Для перевірки, чи існує зв'язок, застосовується коефіцієнт кореляції (r), який обчислюється за формулою:

$$r = \frac{n \cdot \sum xy - \sum x \cdot \sum y}{\sqrt{[n \cdot \sum y^2 - (\sum y)^2] \times [n \cdot \sum x^2 - (\sum x)^2]}}, \quad (1.2)$$

де n – кількість фактичних значень; y – обсяг доходу від реалізації; x – відповідна стаття балансу

Відповідні коефіцієнти (1.1) розраховуватимуться по формулам:

$$a = \frac{\sum y \sum x^2 - \sum xy \sum x}{n \sum x^2 - (\sum x)^2}, \quad (1.3)$$

$$a = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{n \sum x^2 - (\sum x)^2}, \quad (1.4)$$

Третій підхід полягає в тому, що для ефективного забезпечення позиковими ресурсами чи не найголовнішим є прогнозування надходжень грошових коштів на поточний рахунок підприємства, які, як правило надходять нерівномірно в зв'язку з слабкою фінансовою дисципліною покупців. Через це перші два способи прогнозування кредитних ресурсів доповнюються моделюванням надходженням коштів на поточний рахунок підприємства.

З огляду на наявність статистичних відомостей про надходження коштів на розрахунковий рахунок підприємства у попередніх періодах можна, використовуючи трендові моделі прогнозування, побудувати модель, що встановлює залежність між фактором часу і сумою надходжень коштів на рахунок підприємства.

Початковим етапом побудови прогнозної моделі є визначення наявності в даному часовому ряді тенденції, що дозволяє знайти зв'язок між фактором часу і сумою коштів, що надходять на розрахунковий рахунок підприємства:

$$y = a + \frac{y}{t}, \quad (1.5)$$

де y – обсяг коштів на рахунку; t – час.

Коефіцієнти a і i в розраховуються за формулами, аналогічним (1.3-1.4), після чого робиться прогноз у наявності коштів на рахунку підприємства у певні періоди.

Наступним кроком є порівняння плану фінансування діяльності підприємства і наявної суми коштів (по прогнозу) на рахунку. Від'ємне сальдо вказує на необхідність залучення кредитів.

Оптимальним нами бачиться поєднання другого і третього способу, так як в сукупності вони здатні найбільш адекватно описати ситуацію з наявністю і потребою в коштах на підприємстві [49, с. 173].

Таким чином виявлення факторів, що визначають потребу підприємства в позикових коштах та поділ його на види дасть можливість більш раціонально провести оцінку ефективності використання позикового капіталу. 1.3 Визначення вартості елементів позикового капіталу підприємства Вартість капіталу відбиває ціну, яку підприємство сплачує за його залучення з різних джерел у відносному виразі.

В економічній літературі найбільш часто розглядаються два джерела формування позикових коштів: банківський кредит і облігаційна позика. Саме для цих джерел запозичення капіталу здійснюють оцінку вартості. Проте найбільш повну схему оцінки вартості позикового фінансового капіталу запропонував В. А. Бланк (рис 1.2) [33].

Приймаючи рішення про застосування будь-якого джерела, важливо оцінити вартість цього джерела. Вартість капіталу – це відносна величина витрат на обслуговування складових капіталу.

У складі фінансового кредиту, що залучається підприємствами для розширення фінансового-господарської діяльності, пріоритетна роль належить банківському кредиту. Тому для початку визначимо особливості забезпечення залученням банківського кредиту.

Даний кредит має широку цільову спрямованість і залучається в найрізноманітніших видах. В останні роки в кредитуванні підприємств беруть участь не тільки вітчизняні, але й закордонні банки, особливо в кредитуванні спільних підприємств.

Під банківським кредитом розуміються кошти, надані банком у борг клієнту для цільового використання на встановлений термін під визначений відсоток.

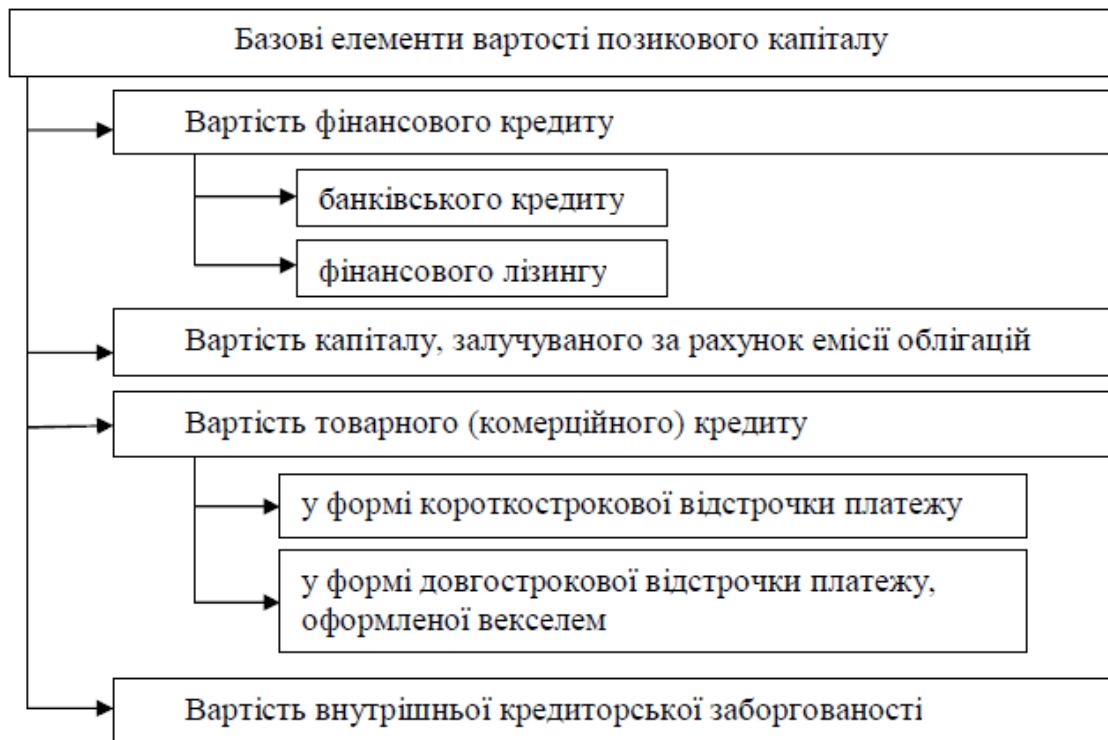

Рис. 1.2. Система базових елементів оцінки і забезпечення вартістю позикових коштів підприємства

Банківський кредит надається підприємствам на сучасному етапі в таких основних видах: бланковий (незабезпечений кредит); контокорентний кредит (овердрафт); сезонний кредит із щомісячною амортизацією боргу; відкриття кредитної лінії; револьверний (автоматично поновлювальний) кредит; онкольний кредит; ломбардний кредит; іпотечний кредит; роллеверний кредит; консорціумний (консорціальний) кредит.

Вартість банківського кредиту, незважаючи на різні його види, форми і умови, визначається на основі ставки відсотка за кредит, що формує основні витрати щодо його обслуговування [52].

Вартість позикового капіталу у формі банківського кредиту оцінюється за такою формулою:

$$ВБК = \frac{ПКбх(1 - Спн)}{1 - РВб}, \quad (1.6)$$

де ВБК – вартість позикового капіталу, що залучається у формі банківського кредиту, %; ПКб – ставка відсотка за банківський кредит, %; Спн – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом; РВб – рівень

витрат щодо залучення банківського кредиту до його суми, виражений десятковим дробом.

Забезпечення вартістю банківського кредиту зводиться до мінімізації ставки відсотка за кредит, при незмінності суми кредиту, що залучається, і терміну його використання.

На наступному етапі визначимо особливості забезпечення фінансовим лізингом. Фінансовий лізинг – це господарська операція, що передбачає придбання орендодавцем на замовлення орендаря основних засобів з подальшою передачею їх у користування орендаря на строк, що не перевищує періоду їх повної амортизації, з обов'язковою подальшою передачею права власності на ці основні засоби орендарю.

Після закінчення такої угоди орендар може: а) повернути об'єкт лізингу орендодавцю; б) укласти новий контракт на оренду; в) викупити об'єкт лізингу за залишковою вартістю.

Вартість фінансового лізингу є однією із сучасних форм залучення фінансового кредиту – визначається на основі ставки лізингових платежів. При цьому варто враховувати, що дана ставка включає дві складові: а) поступове повернення суми основного боргу.

Він є річною нормою амортизації активу, залученого на умовах фінансового лізингу, відповідно до якого після його оплати він передається у власність орендарю; б) вартість безпосереднього обслуговування лізингового боргу. З урахуванням цих особливостей вартість фінансового лізингу оцінюється за такою формулою [19, с. 163]:

$$ВФЛ = \frac{(ЛС - НА) \cdot (1 - Спп)}{1 - РВфл}, \quad (1.7)$$

де ВФЛ – вартість позикового капіталу, що залучається на умовах фінансового лізингу, %; ЛС – річна лізингова ставка, %; НА – річна норма амортизації активу, залученого на умовах фінансового лізингу, %; Спп – ставка податку з прибутку, виражена десятковим дробом; РВфл – рівень витрат щодо залучення активу на умовах фінансового лізингу до вартості цього активу, виражений десятковим дробом.

Одним із джерел залучення позикових коштів є емісія підприємством власних облігацій. До цього джерела формування позикового капіталу, відповідно до нашого законодавства, можуть вдаватися підприємства, створені у формі акціонерних і інших видів господарських товариств.

Вартість позикового капіталу, що залучається за рахунок емісії облігацій, оцінюється на базі ставки купонного відсотка за нею, що формує суму періодичних купонних виплат.

Якщо облігація продається на інших умовах, то базою оцінки виступає загальна сума дисконту за нею, що виплачується при погашенні. У першому випадку оцінка здійснюється за формулою:

$$BOЗк = \frac{СК \cdot (1 - Cпп)}{1 - EBo}, \quad (1.8)$$

де $BOЗк$ – вартість позикового капіталу, що залучається за рахунок емісії облігацій, %; $СК$ – ставка купонного відсотка за облігацією, %; $Cпп$ – ставка податку з прибутку, виражена десятковим дробом; EBo – рівень емісійних витрат відносно обсягу емісії, виражений десятковим дробом.

У другому випадку розрахунок вартості провадиться за такою формулою:

$$BOЗк = \frac{Др \cdot (1 - Cпп) \cdot 100}{(Но - Др) \cdot (1 - EBo)}, \quad (1.9)$$

де $BOЗк$ – вартість позикового капіталу, що залучається за рахунок емісії облігацій, %; $Др$ – середньорічна сума дисконту за облігацією; $Но$ – номінал облігації, що підлягає погашенню; $Cпп$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом; EBo – рівень емісійних витрат відносно суми залучених за рахунок емісії засобів, виражений десятковим дробом.

Забезпечення вартістю позикового капіталу, що залучається за рахунок облігацій, зводиться до розробки відповідної емісійної політики, що забезпечує повну їх реалізацію [14, с. 84].

Далі визначимо особливості забезпечення внутрішньою кредиторською заборгованістю, яка характеризує найбільш короткостроковий вид позикових коштів, що використовує підприємство.

Таблиця 1.2

Етапи забезпечення позиковим капіталом підприємства

Етапи забезпечення позиковим капіталом			
Банківський кредит	Фінансовий лізинг	Облігаційна позика	Кредиторська заборгованість
Визначення цілей використання	Вибір об'єкту	Дослідження можливостей ефективного розміщення передбачуваної емісії	Аналіз за попередній період
Оцінка власної кредитоспроможності	Вибір виду	Визначення цілей залучення	Визначення складу в майбутньому періоді
Вибір необхідних видів кредиту, що залучається	Узгодження з лізингодавцем умов здійснення лізингових операцій	Оцінка власного кредитного рейтингу	Установлення періодичності виплат за окремими видами
Оцінка умов здійснення кредитування різних видів кредиту	Оцінка ефективності лізингових операцій	Визначення обсягу емісії	Прогнозування середньої суми нарахованих платежів за окремими видами
Забезпечення умов ефективного його використання	Організація контролю за своєчасним здійсненням лізингових платежів	Визначення умов емісії	Прогнозування середньої суми і розміру приросту по підприємству в цілому
Організація контролю за поточним його обслуговуванням		Оцінка вартості	Оцінка ефекту від приросту в майбутньому періоді
Забезпечення своєчасної і повної амортизації суми основного боргу по кредитам		Визначення ефективних форм андеррайтингу	Забезпечення контролю за своєчасністю нарахування і виплати засобів у розрізі окремих видів
		Формування фонду погашення облігацій	

Основним особливостями внутрішньої кредиторської заборгованості є: внутрішня кредиторська заборгованість виступає безкоштовним джерелом позикових коштів що використовуються; розмір внутрішньої кредиторської заборгованості, який виражений в днях її обороту, здійснює вплив на тривалість фінансового циклу підприємства; сума внутрішньої кредиторської заборгованості знаходиться у прямій залежності від обсягу господарської діяльності, в першу чергу – від обсягу виробництва і реалізації продукції; розмір внутрішньої кредиторської заборгованості за окремими її видами і по підприємству в цілому залежить від періодичності виплат нарахованих засобів,

яка регулюється державними нормативно-правовими актами, умовами контрактів із господарськими партнерами.

Основною метою забезпечення внутрішньою кредиторською заборгованістю підприємства є забезпечення своєчасного нарахування і виплати засобів, що входять у її склад [22, с. 156].

Отже, оцінивши вартість залучення позикових коштів з різних джерел, керівництво підприємства обирає те, яке на його думку, буде найефективнішим з позиції забезпечення ефективної господарської діяльності у майбутньому. Виходячи з обраного джерела залучення коштів, підприємство формує політику забезпечення ним. Забезпечення складовими позикового капіталу складається з таких етапів (табл. 1.2).

Таким чином, різні джерела й умови формування позикового капіталу обумовлюють доцільність проведення порівняльної оцінки ефективності залучених коштів. Основою такої оцінки є розрахунок вартості позикових коштів за складовими.

Для будь-якого підприємства принципове значення має віддача у формі прибутку використання як власних, так і позикових коштів. Якщо підприємство у своїй діяльності використовує як власний, так і залучений капітал, тоді дохідність власного капіталу може бути підвищена за рахунок банківських кредитів [47].

1.3. Особливості оптимізації й структурування позикового капіталу підприємства

Оптимізація структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового забезпечення підприємством.

Аналіз наукової літератури свідчить, що більшість авторів виділяють три методи оптимізації структури капіталу:

– оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності. Цей метод ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності (рентабельності власного капіталу) при різній структурі капіталу. Остання виражається через такий показник, як ефект фінансового важеля;

– оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації її вартості. Метод ґрунтується на попередній оцінці власного і позиченого капіталів за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу і, таким чином, пошуку найбільш реальної ринкової вартості підприємства;

– оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Він пов'язаний з процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових активів підприємства: необоротних активів, оборотних активів (з розбиттям їх на постійну і змінну частини).

Для оптимізації структури капіталу підприємства можуть використовувати різноманітні методи.

Основні концепції оптимізації структури капіталу:

- традиціоналістська модель. Оптимізація структури капіталу здійснюється шляхом визначення окремої вартості складових капіталу.

- концепція ідентиферентності структури капіталу, яка полягає в тому, що капітал підприємства не здійснює вплив на ринкову вартість. Підприємство повинно оптимізувати активи.

- компромісна концепція. Оцінка оптимізаційної структури здійснюється з урахуванням як рівня прибутковості, так і можливих фінансових ризиків.

- концепція суперечності інтересів. В основі її положення лежить відмінність інтересів і рівня інформованості власників, інвесторів, кредиторів і менеджерів у процесі забезпечення ефективністю використання капіталу, вирівнювання яких викликає збільшення вартості окремих його елементів.

Слід також відзначити, що багато підприємств мають застарілі форми виробництва, які не здатні забезпечувати швидке оновлення продукції, шляхом модернізації або випуску принципово нових виробів, не зважаючи на наявні конструкторські розробки, і, в окремих випадках, фінансові можливості. Внаслідок чого продукція більшості підприємств промисловості є неконкурентоздатною щодо якості.

Структура капіталу підприємств є важливим стратегічним параметром та інструментом обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення раціональності і результативності формування джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств. З одного боку, надмірно низька частка позикового капіталу фактично означає недовикористання потенційно дешевшого, ніж власний капітал, джерела фінансування. У підприємства складаються вищі витрати на капітал, що створює завищені вимоги до прибутковості майбутніх інвестицій.

З іншого боку, структура капіталу, де домінують позикові засоби, також пред'являє дуже високі вимоги до прибутковості капіталу внаслідок підвищення вірогідності неплатежу і зростання ризику для інвестора.

Метою забезпечення позиковим капіталом є підвищення рентабельності і, як наслідок, збільшення прибутку підприємства. Політика залучення позикових засобів є частиною загальної фінансової стратегії, що полягає в забезпеченні найбільш ефективних форм і умов залучення позикового капіталу з різних джерел відповідно до потреб розвитку підприємства. Процес формування політики залучення підприємством позикових засобів включає основні етапи.

На першому етапі проводиться аналіз залучення і використання позикових коштів у попередньому періоді з метою виявлення обсягу, складу і форм залучення позикових коштів підприємством, а також оцінка ефективності їх використання. Для цього доцільно провести аналіз загального обсягу залучених позичкових коштів у звітному періоді; форми залучення й ефективність їх використання.

У процесі аналізу варто порівняти темпи зростання позичкових і власних коштів; виявити зміну економічних показників діяльності підприємства (обсяг операційної, фінансової й інвестиційної діяльності); загальної суми активів підприємства. Визначити і проаналізувати динаміку обсягів залученого капіталу за строками. Вивчити кредиторів за умовами надання ними різних форм фінансового і товарного кредитів, пов'язуючи форми кредитів з кон'юктурою фінансового і товарного ринків.

Розрахувати і проаналізувати ефективність використання позичкових коштів у розрізі окремих складових і в цілому. На цьому етапі доцільно визначити показники оборотності і рентабельності позикового капіталу [36, с. 111].

На другому етапі визначаються цілі залучення позикових засобів у майбутньому періоді, до числа яких відносяться: а) поповнення необхідного обсягу постійної частини оборотних активів; б) забезпечення формування перемінної частини оборотних активів; в) формування недостатнього обсягу інвестиційних ресурсів; г) забезпечення соціально-побутових потреб своїх робітників [36, с. 113].

Визначення граничного обсягу залучення позикових засобів проводиться на третьому етапі політики забезпечення позиковим капіталом. Максимальний обсяг даного залучення диктується двома основними умовами:

а) граничним ефектом фінансового левериджу. При цій умові обсяг власних фінансових ресурсів формується на попередньому етапі, загальна сума власного капіталу, що використовується, може бути визначена заздалегідь. Стосовно неї розраховується коефіцієнт фінансового левериджу (коефіцієнт фінансування), при якому його ефект буде максимальним;

б) забезпеченням достатньої фінансової стійкості підприємства. Вона повинна оцінюватися не тільки з позицій самого підприємства, але і з позицій можливих його кредиторів, що забезпечить згодом зниження вартості залучення позикових засобів. З урахуванням даних вимог підприємство установлює ліміт використання позикових засобів у своїй господарській діяльності [36, с. 116].

На четвертому етапі проводиться оцінка вартості залучення позикового капіталу, яка проводиться в розрізі різних форм позикового капіталу, що залучається підприємством із зовнішніх і внутрішніх джерел. Результати такої оцінки є основою розробки управлінських рішень щодо вибору альтернативних джерел залучення позикових засобів, що забезпечують задоволення потреб підприємства у позиковому капіталі [36, с. 118].

На наступному, п'ятому етапі визначається співвідношення обсягу позикових засобів, що залучаються на коротко- і довгостроковій основі. На довгостроковий період (понад 1 рік) позикові засоби залучаються, як правило, для розширення обсягу власних основних засобів і формування відсутнього обсягу інвестиційних ресурсів. На короткостроковий період позикові засоби залучаються для всіх інших цілей.

Розрахунок необхідного розміру позикових засобів в рамках кожного періоду здійснюється в розрізі окремих цільових напрямів їх майбутнього використання [36, с. 120].

На шостому етапі відбувається визначення форм залучення позикових засобів. Дані форми диференціюються в розрізі фінансового кредиту; товарного кредиту; інших форм. Вибір форм залучення позикових засобів підприємство здійснює виходячи з цілей і специфіки своєї господарської діяльності [36, с. 121].

Сьомий етап передбачає визначення складу основних кредиторів. Даний склад визначається формами залучення позикових засобів. Основними кредиторами підприємства є звичайно його постійні постачальники, з якими встановлені тривалі комерційні зв'язки, а також комерційний банк, що здійснює його розрахунково-касове обслуговування [36, с. 124].

На восьмому етапі відбувається формування ефективних умов залучення кредитів. До числа найважливіших із цих умов належать: термін надання кредиту; ставка відсотка за кредит; умови виплати суми відсотка; умови виплати основної суми боргу; інші умови, пов'язані з одержанням кредиту [36, с. 126].

Забезпечення ефективного використання залучених кредитів є завданням керівництва підприємства на дев'ятому етапі. Критерієм такої ефективності виступають показники оборотності та рентабельності позикового капіталу.

І останній, десятий етап, передбачає забезпечення своєчасних розрахунків за отриманими кредитами. З метою цього забезпечення за найбільш значними кредитами може заздалегідь резервуватися спеціальний поворотний фонд. Платежі щодо обслуговування кредитів включаються в платіжний календар і

контролюються в процесі моніторингу поточної фінансової діяльності [36, с. 128].

Для оцінки ефективності використання позикових коштів розраховується система аналітичних показників. Найважливіші з них такі: коефіцієнт концентрації залученого капіталу; коефіцієнт заборгованості (або коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів); коефіцієнт співвідношення між довгостроковим і короткостроковим залученим капіталом; коефіцієнт залучених коштів; коефіцієнт залучення коштів у частині покриття запасів; середній період надання кредиту; узагальнюючий коефіцієнт фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу ($K_{кзк}$) показує частку залучених коштів у загальній сумі коштів, авансованих у діяльність підприємства. Нормативне значення показника не повинно перевищувати 0,5 або 50 %. Визначається цей коефіцієнт за формулою:

$$K_{кзк} = \frac{ПК}{ВБ}, \quad (1.10)$$

де ПК – сума позикового капіталу; ВБ – валюта балансу [6, с. 165].

Коефіцієнт заборгованості (або коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів) ($K_з$) показує, скільки залучених коштів припадає на одиницю власних коштів, вкладених в активи підприємства. Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості і навпаки.

$$K_{кзк} = \frac{ПК}{ВК}, \quad (1.11)$$

де ВК – власний капітал.

Коефіцієнт співвідношення між довгостроковим і короткостроковим залученим капіталом ($K_{дк}$ і $кк$). Цей показник для кожного підприємства є індивідуальним. Визначається за формулою:

$$K_{дк} \text{ і } кк = \frac{ДК}{КК}, \quad (1.12)$$

де ДК – довгостроковий позиковий капітал за бухгалтерським балансом;
 КК – короткостроковий позиковий капітал за бухгалтерським балансом.

Коефіцієнт залучених коштів (Кзк) відображає сутність фінансової незалежності підприємства від залучених коштів. Чим нижчий рівень цього коефіцієнта, тим вища кредитоспроможність підприємства.

$$K_{zk} = \frac{KK}{OA}, \quad (1.13)$$

де OA – сума оборотних активів за балансом.

Коефіцієнт залучення коштів у частині покриття запасів. Заведено, що частка власних оборотних коштів у покриття запасів має бути не меншою 50 %. Інші 50 % відшкодовуються короткостроковими кредитами і кредиторською заборгованістю за товарними операціями.

Власні оборотні кошти визначаються як різниця між оборотними активами і короткостроковими зобов'язаннями за пасивом звітнього балансу. На ліквідність підприємства значний вплив справляє строк, на який надається кредит. Середній період надання кредиту визначається за такою формулою (Пнк):

$$P_{нк} = \frac{Kz \cdot \text{Дні}}{D(B)}, \quad (1.14)$$

де Кз – середній залишок кредиторської заборгованості; D(B) – дохід (виручка) від реалізації товарів, робіт, послуг.

Для того щоб зробити висновок про кредитоспроможність підприємства, даний показник доцільно визначити за декілька періодів (кварталів, років).

Для визначення частини активів балансу, яка покривається більш стійкими джерелами, застосовується узагальнюючий коефіцієнт фінансової стійкості (УКФС), рекомендоване нормативне значення якого 0,7 – 0,8 (70 – 80 %).

$$UKFC = \frac{BK + D3}{OA}, \quad (1.14)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання.

Таким чином, політика забезпечення позиковим капіталом необхідна для пошуку альтернативних джерел фінансування підприємства при мінімальних витратах з метою підвищення ефективності його функціонування [52с. 213

Оптимізацію структури позикового капіталу підприємств варто здійснювати, виконуючи послідовно певні етапи, за допомогою яких підприємство має можливість визначити на плановий прогностичний період найбільш прийнятну структуру капіталу.

Підприємства, використовуючи розглянуті методи оптимізації структури фінансового капіталу зможуть сформувати оптимальну структуру капіталу, тобто раціональне співвідношення власних та позикових ресурсів, яке дозволяє отримати максимальну прибутковість, рентабельність, фінансову стійкість та високі показники ліквідності і платоспроможності.

Позиковий капітал, що використовується підприємством, характеризує в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань, які відображаються у балансі підприємства. Підприємства найчастіше використовують два джерела формування позикових коштів: банківський кредит і облігаційна позика. Але крім цих джерел, також можливе використання фінансового лізингу, внутрішньої кредиторської заборгованості.

Приймаючи рішення про застосування будь-якого джерела позикових коштів, важливо оцінити вартість цього джерела. А оцінивши вартість цих джерел, керівництво обирає найоптимальніший з позиції забезпечення ефективної діяльності у майбутньому і відповідно до цього формує політику забезпечення позиковим капіталом.

РОЗДІЛ II. ОЦІНКА СТРУКТУРИ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ТОВ «ЯРМОЛИНЕЦЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Одним з великих промислових підприємств Хмельницької області, що займаються переробкою сільськогосподарської сировини є ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», яке було засновано у 1980 році та входило до обласного Укрхарчопрому. Зараз це велике і потужне підприємство після капітального ремонту, обладнане сучасним імпортним обладнанням, високоефективними твердопаливними котлами, системами очищення стоків та іншими інженерними системами великих виробництв.

Завод спроектований за традиційними технологіями консервних виробництв і має площу основного цеху понад 1200 м², має власний фруктовий сад (42 га), де вирощується традиційні сорти яблук, слив і груш для виробництва напоїв. Підприємство постійно працює над удосконаленням виробництва відповідно до міжнародних норм, вимог і стандартів. Завод сертифікований за міжнародними стандартами управління якістю та безпекою виробництва харчових продуктів ISO 22000 (НАССР).

На території заводу розміщені наступні будівлі: головний корпус заводу; адміністративно-побутовий корпус; споруди котельні; споруди лакування та лінування жести; очисні споруди; склади. В головному корпусі розташовані виробничі цехи: овочевий; фруктовий; соковий; жествянобаночний; склади готової продукції.

Крім того в головному корпусі розміщений холодильник ємністю 6000т. сільськогосподарської продукції, механічна майстерні і електромайстерня. Перша партія продукції була вироблена в 1980 році в кількості 6 туб плодоовочевих консервів, а в 1985 році їх виробництво склало 30 куб, коефіцієнт використання потужності склав тільки 37%. Самий низький коефіцієнт використання потужності був в 1994 році у зв'язку із зниженням попиту і купівельної спроможності населення, завод майже не працював.

Основні напрями діяльності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»:

- маркетингова (вивчення ринку товарів, послуг);
- виробнича (обґрунтування обсягу випуску продукції відповідно до потреб ринку, забезпечення матеріально-технічними ресурсами тощо);
- інноваційна (науково-технічні розробки, технологічна підготовка виробництва);
- економічна (планування, облік, звітність, ціноутворення, зовнішньоекономічна діяльність, фінансування);
- соціальна (управління персоналом – професійна підготовка кадрів, створення належних умов праці та відпочинку працівників).

ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» відноситься до харчової консервної промисловості, тому основною діяльністю підприємства являється виробництво харчових консервів.

Основні види діяльності:

- 18152 – виробництво плодоовочевих консервів;
- 21140 – вирощування плодів, ягід і винограду;
- 21110 – вирощування зернових культур;
- 71130 – оптова торгівля недержавних організацій, крім споживчої кооперації;
- 22300 – сільськогосподарські послуги, крім ветеринарних;
- 72200 – зовнішня торгівля недержавних організацій.

Слід відзначити, що навіть в найважчий період (1991-1996 роки) підприємство не лише «трималося на плаву», але й поновляло і нарощувало свої виробничі фонди. Здійснюючи намічений перспективним планом розвитку підприємства курс на переоснащення новим обладнанням і перехід на найсучасніші технології. Підприємство придбало найсучаснішу лінію по виробництву лакованої та літографної жерсті фірми «Антон Олерт» (Німеччина) потужність лінії цеху 12 млн. листів літографічної жерсті в рік. Завод літографує банку для власного виробництва і для інших підприємств в Україні. А також в 1992 році підприємство придбало лінію по виробництву жерстяних банок із зварювальним швом фірми «Блема» (Німеччина) продуктивність нової

лінії по виробництву жерстяної тари № 13 із зварним швом – 400-600 банок за хв.

Протягом 1993-1998 років підприємством були придбані преси періодичної дії по вижимці соку («Бухер» – Австрія), самохідні комбайни для збирання зеленого горошку («ФМС» – Англія) тощо. В цей же період було викуплено у збанкрутілого Черкаського консервного заводу лінію по виготовленню концентрованого яблучного соку («Кляйн» – Німеччина), яка доповнила таку саму лінію, що вже була на заводі з 1988 року. Сік концентрований, що виробляється на підприємстві відповідає світовим стандартам.

В залежності від урожайності яблук соковий цех може переробляти за сезон від 20 до 60 тис. тонн яблук і відносно виробляти сік концентрований від 1,5 до 6 тис. тонн.

В 1998 році там була встановлена морозильна камера венгерського виробництва «Теба-Фрунзе-Бєб» для заморожування овочів і фруктів потужністю 2,5 т/год. В основному дана установка використовується для швидкого заморожування зеленого горошку. В 2002 році заморожено 500 тон горошку зеленого для експорту до Англії.

На підприємстві використовуються нові види скляної тари малої ємності з кришками «Твіст-Офф», продукція в яких користується підвищеним попитом у споживачів. Також впроваджено у виробництво індійську лінію для розливу фруктових соків у пакети. Окрім того в довгострокову оренду земельних угідь, у тому числі садів, було вкладено в період 2002-2015 років 4,0 млн. гривень. Така інтенсивна інноваційна політика підприємства дозволила значною мірою поновити і матеріалізувати основне виробниче обладнання, а це, в свою чергу, дало змогу перейти на новітні технології і засвоїти випуск нових видів продукції, висока якість якої оцінена двома Міжнародними Золотими Зірками якості (Іспанія, Мадрид).

Працівники підприємства під керівництвом директора ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» постійно працюють над розширенням асортименту продукції, поліпшенням її якості та конкурентоспроможності.

Рішенням Асоціації ділових ініціатив за високу якість продукції ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» двічі було нагороджено в Мадриді Золотою Зіркою якості.

Основними видами готової продукції за номенклатурою є консерви:

- овочеві (закусочні, маринади, обідні, томатні тощо);
- фруктові (варення, джеми, повидло, компоти, соки фруктові та концентровані).

Асортимент підприємства складається з великої кількості позицій, а саме:

- консерви овочеві: зелений горошок консервований, ікра кабачкова, салат закусочний, салат «Ніжинський», морква пасерована, квасоля стручкова, огірки консервовані кусочками, огірки мариновані, томати консервовані, томатна паста пюре, соус томатний тощо;
- консерви фруктові: компоти яблучний, сливовий, асорті; варення полуничне, вишневе, чорноплодно-смородинове; джеми яблучний, сливовий, малиновий, абрикосовий, чорноплодно-смородиновий, повидло яблучне, яблучно-вишневе.

На початку 2000 року підприємство взяло в оренду 6 тис. га землі, в т. ч багаторічних насаджень 2 тис. га для вирощування овочів і фруктів власного користування і для продажу. У 2020 році заготівля сільськогосподарської сировини по всіх видах склала: капуста на 290т., столовий буряк на 273т, помідори на 215т., зелений горошок на 2736т., кабачки на 604т., картопля на 156т., що стало однією із причин зменшення випуску продукції. В 2020 році значно збільшилась заготівля яблук. Виробництво соку яблучного консервованого також збільшилось на 16458 туб.

Реалізація плодоовочевих консервів проводиться в основному по Україні, незначна частина відвантажується в країни Прибалтики. Сік яблучний концентрований реалізується на експорт в Німеччину, Великобританію, Канаду.

За цехової виробничої структури основним виробничим підрозділом на ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» є цех, тобто адміністративно відокремлена частина підприємства, що в ній виконується певний комплекс робіт відповідно до внутрішньозаводської спеціалізації. Основні цехи

виготовляють продукцію, призначену для реалізації на сторону, тобто продукцію, що визначає профіль та спеціалізацію підприємства. На ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» створені такі виробничі цехи: овочевий, (обробляють і консервують овочі); соковий – виготовлення соків; фруктовий (виготовляють продукцію з фруктів – варення, компоти). Допоміжні цехи виробляють продукцію, що використовується для забезпечення власних потреб усередині самого підприємства. До допоміжних входять такі цехи: літографія; жерстяно-баночний; холодильник; заготпункт; лабораторія. Обслуговуючі цехи та господарства виконують роботи, які забезпечують необхідні умови для нормального перебігу основних і допоміжних виробничих процесів. До обслуговуючих цехів відносяться: сантехнічний, автопарк, заправка, електроцех, котельня, компресорна, медпункт, АТС, столова, склад ТП, охорона.

ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» протягом багатьох років виготовляє та реалізовує високоякісну продукцію. Продукція підприємства користується високим попитом на ринку. Для задоволення потреб споживачів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» використовує такі фактори, які сприяють підвищенню попиту:

- висока якість продукції;
- низька собівартість, відповідно відпускних цін;
- розташування заводу в екологічно чистій зоні;
- виробництво продукції на сучасній техніці і по передовій технології;

На українському ринку плодоовочева консервація ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» може скласти конкуренцію таким відомим торговим маркам як «Чумак», «Верес», французька фірма «Бондюель». Про високу якість та передову технологію соку яблучного концентрованого свідчать дві високі нагороди, отримані в Мадриді, а також налагоджені зв'язки і співпраця з відомими Європейськими фірмами.

Основні показники виробничо-фінансової діяльності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» відображено у таблиці 2.1, де видно, що обсяг реалізованої продукції збільшувався, так в 2019 році сума реалізованої продукції становить 15407,0 тис. грн., та в порівнянні 2020 р. до 2019 р., сума

реалізованої продукції збільшилась вже на 12434,0 тис. грн. В 2021 р. збільшення відбулось ще на 2613,0 тис. грн., відповідно до 2020 року, та вже в 2022 році реалізація продукції зросла на 8513,0 тис. грн. В загальному реалізація зросла на 23560,0 тис. грн. в порівнянні 2022 до 2019 рр.

На підприємстві за досліджуваний період скоротилась чисельність штатних працівників на 7 чол. від загальної кількості 139 чол. в 2019 році і складає 132 чол. в 2022 році. Помітно збільшилась середньомісячна заробітна плата штатних працівників, яка зросла з 3466,40 грн. в 2019 р. до 13718,44 грн. в 2022 р., а це на 295,8 % більше.

Дебіторська та кредиторська заборгованості в 2019 році склали 345,0 тис. грн. дебіторської та 1026,0 тис. грн., кредиторської відповідно, проте в 2022 році дебіторська заборгованість зменшилась на 236,0 тис. грн., а кредиторська зросла на 2114,0 тис. грн. відносно до 2019 р.

Тому проведемо загальну оцінку стану майна ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у таблиці 2.2.

За даними аналітичної таблиці 2.2 можна зробити висновок, що вартість майна на ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» збільшилась в 2020 р. на 2851,0 тис. грн. в порівнянні з 2019 р., в 2021 р. зросла ще на 352,0 тис. грн. та в 2022 р. на 2543,0 тис. грн. Причиною цього стало коливання вартості основних засобів.

Таблиця 2.1

Аналіз основних економічних показників по ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

ПОКАЗНИКИ	од. вим	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
						2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
1.Обсяг реалізованої продукції	т. грн.	15407	27841	30454	38967	12434	2613	8513	23560	180,7	109,4	128,0	252,9
2.Обсяг експортних поставок	т. грн.	7483	12162	3119	883	4679	-9043	-2236	-6600	162,5	25,6	28,3	11,8
3.Обсяг поставок на внутрішній ринок	т. грн.	7924	15679	27335	38084	7755	11656	10749	30160	197,9	174,3	139,3	480,6
4.Питома вага експорту в загальній реалізації	%	48,6	43,7	10,2	2,3	-4,9	-33,5	-7,9	-46,3	-	-	-	-
5.Фонд оплати праці усіх працівників	т. грн.	6065,7	12175,1	16736,4	22182,2	6109,4	4561,3	5445,8	16116,5	200,7	137,5	132,5	365,7
6.Чисельність штатних працівників	чол.	139	143	146	132	4	3	-14	-7	102,9	102,1	90,4	95,0
7.Середньомісячна зарплата штатних працівників	грн.	3466,4	7095	9401,31	13718,44	3628,6	2306,31	4317,13	10252	204,7	132,5	145,9	395,8
8.Реалізація продукції на 1 працюючого в еквівал.	грн.	110842	194692	208589	295204,5	83850,6	13896,7	86615,5	184363	175,6	107,1	141,5	266,3
9.Дебиторська заборгованість	т. грн.	345	296	186	109	-49	-110	-77	-236	85,8	62,8	58,6	31,6
10.Кредиторська заборгованість	т. грн.	1026	1173	1493	3140	147	320	1647	2114	114,3	127,3	210,3	306,0
11.Співвідношення дебіторської заборгованості до середньомісячного об'єму реалізації	%	0,269	0,128	0,037	0,017	-0,141	-0,091	-0,02	-0,252	-	-	-	-
12.Співвіднош. кредит. заборгованості до дебет.	%	2,97	4	8	8	31,28	4	0	5,03	-	-	-	-

За усі досліджувані роки в загальній вартості майна велику частку займають необоротні активи, так в 2020 році ця частка склала 54,9%, в порівнянні з 2019, частка зменшилась на 1,4 п.п., в 2021 р. вона зменшилась на 6,4 п.п. і склала 48,4%. Та в 2022 р. вона знову зменшилась на 10,9 п.п. і становить 37,6%.

Частка оборотних активів в 2020 році збільшилась на 1,4 %, в 2021 р. збільшилась на 6,4 п.п., так в 2022 р. знову збільшилась на 10,9 п.п. Та в загальному збільшення відбулось на 18,7 п.п. в порівнянні 2022 до 2019 рр.

Грошові кошти у національній валюті в 2019 році склали 807,0 тис. грн., а вже в 2020 р. збільшились на 1136,0 тис. грн., в 2021 р. зменшились на 278,0 тис. грн. та в 2022 р. збільшились на 1037,0 тис. грн. Їх частка збільшилась на 6,6 п.п. в 2022 р. в порівнянні до 2019 р. Залишки грошових коштів в іноземній валюті в 2019-2022 роках на підприємстві не зафіксовано.

Дебіторська заборгованість з бюджетом в 2019 р. не зафіксовано, в 2020 р. склала 154,0 тис. грн., в 2021 р. зменшилась на 49,0 тис. грн., та в 2022 р. знову зменшилась на 102,0 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги в 2020 р. зменшилась на 203,0 тис. грн., в 2021 р. на 61,0 тис. грн. В 2022 р. зросла на 25,0 тис. грн., та в загальному при порівнянні 2019-2022 рр. зменшилась на 239,0 тис. грн.

Так, на кінець 2019 р. коефіцієнт мобільності становив 0,44 п.п., в 2020 р. збільшення відбулось на 0,01 од.

Таблиця 2.2

Загальна оцінка стану майна ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
									від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
АКТИВ																				
I. Необоротні активи																				
Нематеріальні активи:	337	8,2	733	10,5	691	9,4	691	7,0	396	-42	0	354	217,5	94,3	100,0	205,0	2,3	-1,1	-2,4	-1,2
Основні засоби:	1980	48,1	3089	44,3	2853	39,0	3014	30,6	1109	-236	161	1034	156,0	92,4	105,6	152,2	-3,8	-5,4	-8,4	-17,6
Усього за розділом I	2317	56,3	3822	54,9	3544	48,4	3705	37,6	1505	-278	161	1388	165,0	92,7	104,5	159,9	-1,4	-6,4	-10,9	-18,7
II. Оборотні активи																				
Виробничі запаси	282	6,9	482	6,9	833	11,4	951	9,6	200	351	118	669	170,9	172,8	114,2	337,2	0,1	4,5	-1,7	2,8
Поточні біологічні активи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Незавершене виробництво	109	2,6	76	1,1	95	1,3	120	1,2	-33	19	25	11	69,7	125,0	126,3	110,1	-1,6	0,2	-0,1	-1,4
Готова продукція	255	6,2	347	5,0	995	13,6	2274	23,1	92	648	1279	2022	136,1	286,7	228,5	891,8	-1,2	8,6	9,5	16,9
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	345	8,4	142	2,0	81	1,1	106	1,1	-203	-61	25	-239	41,2	57,0	130,9	30,7	-6,3	-0,9	-	-7,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками: - з бюджетом	-	-	154	2,2	105	1,4	3	-	154	-49	-102	3	-	68,2	2,9	-	2,2	-0,8	-1,4	-
Грошові кошти та їх еквіваленти: - в національній валюті	807	19,6	1943	27,9	1665	22,8	2702	27,4	1136	-278	1037	1895	240,8	85,7	162,3	334,8	8,3	-5,1	4,6	7,8
в іноземній валюті	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за розділом II	1798	43,7	3144	45,1	3774	51,6	6156	62,4	1346	630	2382	4358	174,9	120,0	163,1	342,4	1,4	6,4	10,9	18,7
Баланс	4115	100,0	6966	100,0	7318	100,0	9861	100,0	2851	352	2543	5746	169,3	105,1	134,7	239,6	-	-	-	-

Таблиця 2.3

Динаміка наявності і складу виробничого потенціалу по ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Вид реальних активів	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
									від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
Основні засоби	1980	87,5	3089	86,5	2853	77,4	3014	76,0	1109,0	-236,0	161,0	1034,0	156,0	92,4	105,6	152,2	-1,03	-9,10	-1,39	-11,52
Виробничі запаси	282	12,5	482	13,5	833	22,6	951	24,0	200,0	351,0	118,0	669,0	170,9	172,8	114,2	337,2	1,03	9,10	1,39	11,52
Усього реальних активів	2262	100	3571	100,0	3686	100,0	3965	100,0	1309,0	115,0	279,0	1703,0	157,9	103,2	107,6	175,3	-	-	-	-

В 2021 р. в порівнянні до попереднього року зріс на 0,07 п.п., та в 2022 р. знову зростає відповідно до 2021 р. на 0,1 п.п. Та порівнюючи 2022 та 2019 рр., збільшення відбулось на 0,18 п.п.

Слід зазначити, що низька мобільність оборотних активів не завжди розцінюється негативно. За високої рентабельності продукції підприємства здебільшого спрямовують вільні кошти на розширення виробництва. Фінансовий стан підприємства значною мірою обумовлюється його виробничою діяльністю. До виробничого потенціалу відносять: основні засоби; виробничі запаси; незавершене виробництво; витрати майбутніх періодів. Ці статті складаються з реальних активів, що характеризують виробничу потужність підприємства.

Наявність і склад виробничого потенціалу підприємства показана в таблиці 2.3. За даними таблиці 2.3, наводиться інформація для вертикального і горизонтального аналізу фінансового стану ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», з якої видно, що виробничі можливості підприємства збільшилися у 2020 р. на 1309,0 тис. грн., причиною такого становища є збільшення вартості основних засобів на 1109,0 тис. грн.

Та в 2021 р. ситуація змінюється, виробничі можливості хоч і зросли на 115,0 тис. грн. та основні засоби зменшилися на 236,0 тис. грн. В 2022 р. зросли на 279,0 тис. грн. виробничі можливості так і основні засоби на 161,0 тис. грн. З даних таблиці 2.4 видно, що в 2019 році оборотні активи становили 1798,0 тис. грн. в 2020 р. вони збільшилися на 1346,0 тис. грн., це відбулося за рахунок зменшення дебіторської заборгованості на 49,0 тис. грн. Але в 2021 р. цей показник збільшився на 630,0 тис. грн. та дебіторська заборгованість все одно зменшилась на 110,0 тис. грн. В 2022 р. оборотні активи збільшилися на 2382,0 тис. грн., а дебіторська заборгованість знову зменшилась на 77,0 тис. грн.

Також, це стосується й інших показників приведених в таблиці, лише інші оборотні активи були відсутні за досліджуваний період. Джерела фінансування господарської діяльності підприємства формуються з власного та позикового капіталу.

Таблиця 2.4

Динаміка наявності і складу оборотних коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Вид реальних активів	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
									від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
Запаси	646	35,9	905	28,8	1923	51,0	3345	54,3	259,0	1018,0	1422,0	2699,0	140,1	212,5	173,9	517,8	-7,1	22,2	3,4	18,4
в т.ч. виробничі запаси	282	15,7	482	15,3	833	22,1	951	15,4	200,0	351,0	118,0	669,0	170,9	172,8	114,2	337,2	-0,4	6,7	-6,6	-0,2
Дебітори	345	19,2	296	9,4	186	4,9	109	1,8	-49,0	-110,0	-77,0	-236,0	85,8	62,8	58,6	31,6	-9,8	-4,5	-3,2	-17,4
Грошові кошти та їх еквіваленти	807	44,9	1943	61,8	1665	44,1	2702	43,9	1136,0	-278,0	1037,0	1895,0	240,8	85,7	162,3	334,8	16,9	-17,7	-0,2	-1,0
- у національній валюті	807	44,9	1943	61,8	1665	44,1	2702	43,9	1136,0	-278,0	1037,0	1895,0	240,8	85,7	162,3	334,8	16,9	-17,7	-0,2	-1,0
- в іноземній валюті	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші оборотні активи	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом	1798	100,0	3144	100,0	3774	100	6156	100	1346,0	630,0	2382,0	4358,0	174,9	120,0	163,1	342,4	-	-	-	-

Таблиця 2.5

Динаміка наявності і складу джерел формування майна ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

№ п.п.	Вид реальних активів	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
		т. грн.				2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
		1	Джерела формування майна, тис. грн.	4115	6966	7318	9861	2851,0	352,0	2543,0	5746,0	169,3	105,1
1.1.	Власний капітал, тис. грн.	2942	5416	5699	5908	2474,0	283,0	209,0	2966,0	184,1	105,2	103,7	200,8
	у % до майна	71,49	77,75	77,88	59,91	6,3	0,1	-18,0	-11,6	108,7	100,2	76,9	83,8
1.2.	Позичені кошти, тис. грн.	1173	1550	1619	3953	377,0	69,0	2334,0	2780,0	132,1	104,5	244,2	337,0
	у % до майна	28,51	22,25	22,12	40,09	-6,3	-0,1	18,0	11,6	78,1	99,4	181,2	140,6
1.2.1.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	354	417	416	1122	63,0	-1,0	706,0	768,0	117,8	99,8	269,7	316,9
	у % до позичених коштів	100	100	100	100	-	-	-	-	-	-	-	-

Грошові кошти, тис. грн.	809	1943	1665	2702	1134,0	-278,0	1037,0	1893,0	240,2	85,7	162,3	334,0
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	345	208	141	51	-137,0	-67,0	-90,0	-294,0	60,3	67,8	36,2	14,8
Запаси і затрати, тис. грн.	282	482	833	951	200,0	351,0	118,0	669,0	170,9	172,8	114,2	337,2
Поточні зобов'язання, тис. грн.	1026	1173	1493	3410	147,0	320,0	1917,0	2384,0	114,3	127,3	228,4	332,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,79	1,66	1,12	0,79	0,9	-0,5	-0,3	-	-	-	-	-
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	1,12	1,83	1,21	0,81	0,7	-0,6	-0,4	-0,3	-	-	-	-
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,3	0,4	0,6	0,3	0,1	0,1	-0,3	0,0	-	-	-	-

Проаналізуємо платоспроможність і ліквідність підприємства. Згідно таблиці 2.6 можна зробити висновки про те, що дані показники мають чітку тенденцію до зниження, що має негативне значення та свідчить про «неліквідний» стан підприємства, всі коефіцієнти ліквідності в 2022 р. зменшилися на більш як на 0,3-0,4 п.п.

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки показника автономії ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Власні кошти, тис. грн.	2942	5416	5699	5908	2474,0	283,0	209,0	2966,0	184,1	105,2	103,7	200,8
Загальна сума джерел коштів, тис. грн.	4115	6966	7318	9861	2851,0	352,0	2543,0	5746,0	169,3	105,1	134,7	239,6
Коефіцієнт автономії	0,71	0,78	0,78	0,60	0,06	-	-0,18	-0,12	-	-	-	-

Наступним важливим показником, що характеризує фінансову стійкість підприємства, є показник автономії, який показує наскільки підприємство незалежно від позикового капіталу.

З таблиці 2.7, помітно, що доля власних коштів у загальній сумі джерел коштів досить висока і на кінець 2019 року вона становила 0,71%, в 2020 р. – 0,78%, в 2021 р. – 0,78% та в 2022 р. – 0,60%, помітне коливання, та в загальному відбувається зниження.

Взагалі отримані дані свідчать про зниження ступеня незалежності підприємства від зовнішнього фінансування.

Далі визначимо коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів у таблиці 2.8.

Показник фінансової стійкості підприємства, згідно таблиці 2.8, відповідає нормативному значенню, навіть в кілька разів перевищує його.

Загалом, абсолютний тип фінансової стійкості підприємства та відносні показники стійкості говорять про оптимальність у виборі політики підтримки платоспроможності та ліквідності підприємства, це говорить про, що підприємство було не збитковим та рентабельним.

Фінансовий стан підприємства можна оцінити з огляду на його короткострокові та довгострокові перспективи.

Таблиця 2.8

**Аналіз динаміки коефіцієнту фінансової стійкості
та коефіцієнту співвідношення залучених і власних коштів ТОВ
«Ярмолинецький консервний завод»**

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Власні кошти, тис. грн.	2942	5416	5699	5908	2474,0	283,0	209,0	2966,0	184,1	105,2	103,7	200,8
Позичені кошти, тис. грн.	1026	1173	1493	3410	147,0	320,0	1917,0	2384,0	114,3	127,3	228,4	332,4
Коефіцієнт фінансової стійкості	2,87	4,62	3,82	1,73	1,75	-0,80	-2,08	-1,13	-	-	-	-
Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів	0,35	0,22	0,26	0,58	-0,13	0,05	0,32	0,23	-	-	-	-

У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану є його ліквідність і платоспроможність, тобто спроможність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Залежно від рівня ліквідності активи підприємства поділяються на: найліквідніші (A_1); активи, що швидко реалізуються (A_2); активи, що повільно реалізуються (A_3); активи, що важко реалізуються (A_4).

Перші три групи активів належать до поточних активів підприємства. Пасиви балансу за рівнем зростання строків погашення зобов'язань групуються так: негайні пасиви (Π_1); короткострокові пасиви (Π_2); довгострокові пасиви (Π_3); постійні пасиви (Π_4).

Підприємство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання. Підприємство може бути більш чи менш ліквідним. Якщо оборотний капітал складається переважно з грошових коштів і короткострокової дебіторської заборгованості, то таке підприємство вважається більш ліквідним, ніж те, в якому оборотний капітал становлять переважно запаси. Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов'язань (перший етап аналізу ліквідності) [51].

Баланс буде абсолютно ліквідним, якщо задовольнятиме такі співвідношення [46]:

$$A_1 > \Pi_1, \quad A_2 > \Pi_2, \quad A_3 > \Pi_3, \quad A_4 < \Pi_4$$

тобто:

2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
$A_1 > \Pi_1$	$A_1 > \Pi_1$	$A_1 > \Pi_1$	$A_1 > \Pi_1$
$A_2 < \Pi_2$	$A_2 < \Pi_2$	$A_2 > \Pi_2$	$A_2 > \Pi_2$
$A_3 > \Pi_3$	$A_3 > \Pi_3$	$A_3 > \Pi_3$	$A_3 > \Pi_3$
$A_4 < \Pi_4$	$A_4 < \Pi_4$	$A_4 < \Pi_4$	$A_4 < \Pi_4$

Для аналізу ліквідності балансу складемо таблицю 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

АКТИВ	2019	2020	2021	2022	ПАСИВ	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
	т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.		т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.	2019	2020	2021
Найбільш ліквідні активи (A_1)	807	1943	1665	2702	Негайні пасиви (Π_1)	672	756	1077	2288	135	1187	588	414
Активи, що швидко	345	296	186	109	Коротко-строкові	354	417	416	1122	-9	-121	-230	-1013

реалізуються (А ₂)					пасиви (П ₂)								
Активи, що реалізуються повільно (А ₃)	991	1113	2064	3396	Довго-строкові пасиви (П ₃)	-	-	-	-	991	1113	2064	3396
Активи, що важко реалізуються (А ₄)	2317	3822	3544	3705	Постійні пасиви (П ₄)	3089	5793	5825	6034	-772	-1971	-2281	-2329
Баланс	4115	6966	7318	9861	Баланс	4115	6966	7318	9861	-	-	-	-

За даними таблиці 2.9 видно, що баланс досліджуваного підприємства був ліквідним, хоч у 2022 році активи, що швидко реалізуються було менше, ніж короткострокових пасивів на суму в 1013,0 тис. грн.

Далі проведемо розрахунок основних показників ліквідності. їх застосовують для оцінки можливостей підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнти ліквідності зведемо у таблицю 2.10. Аналізуючи ліквідність підприємства, видно, що загальний коефіцієнт ліквідності перевищує співвідношення 1:1, звідси висновок: ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» має значний обсяг оборотних коштів, які сформувалися завдяки власним джерелам.

Коефіцієнт швидкої ліквідності на кінець 2020 року збільшився у порівнянні з попереднім 2019 роком на 0,79 одиниці і становить 1,91, тобто більше нормативного значення в 0,7-0,85 одиниці. В 2021 р. він зменшився на 0,67 од., в 2022 р. ще на 0,42 од. Коефіцієнт абсолютної ліквідності за всі роки перевищив рівень норми 0,2-0,25. У 2020 р. абсолютна ліквідність підприємства становила 1,66, що перевищує нормативне значення. В 2021 р. коефіцієнт знову перевищив нормативне значення і склав 1,12. Та в 2022 р. він знизився і складає 0,79, але це ще не свідчить про можливість підприємства одночасно погашати всі свої борги, адже мало ймовірно, щоб усі кредитори підприємства водночас поставили йому свої боргові вимоги.

Таблиця 2.10

Аналіз ліквідності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Вид реальних активів	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Нормативне значення
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	
Коефіцієнт загальної	2,09	2,86	2,62	1,82	0,77	-0,24	-0,80	-0,27	1,5-2,5;

ліквідності									збільшення
Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності	1,12	1,91	1,24	0,82	0,79	-0,67	-0,42	-0,30	0,7-0,85; збільшення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,79	1,66	1,12	0,79	0,87	-0,54	-0,32	0,01	0,2-0,25; збільшення

Одним із повсякденних завдань фінансової служби підприємства є забезпечення повної платіжної готовності, зниження якої часто спричиняє значні непродуктивні витрати підприємства у вигляді пені за прострочення платежів.

Для оцінки платоспроможності підприємства складемо платіжний баланс (календар) (табл. 2.11).

На основі проведеного аналізу платіжного балансу в таблиці 2.11, можна зробити висновок, що оскільки сальдо знаходиться в активі платіжного балансу, підприємство є неплатоспроможним у 2022 році.

Таблиця 2.11

Платіжний баланс (календар), тис. грн.

АКТИВ	2019	2020	2021	2022	ПАСИВ	2019	2020	2021	2022
	т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.		т.грн.	т.грн.	т.грн.	т.грн.
Наявні кошти для покриття заборгованості					Негайні та інші платежі				
Грошові кошти та їх еквіваленти	807	1943	1665	2702	Заборгованість за кредитами				
Розрахунки з дебіторами	345	296	186	109	Кредиторська заборгованість	1026	1173	1493	3410
Усього	1152	2151	1851	2811	Усього	1026	1173	1493	3410
Сальдо				599	Сальдо	126	1066	358	
Баланс	1152	2151	1851	2811	Баланс	1026	2239	1851	2811

Таким чином, слід зазначити, що вся повнота професіоналізму управлінців підприємства виявляється в тому, щоб на поточних рахунках і в касі грошей було не менше (але й не більше), ніж потрібно для виконання поточних платежів, а решта їх була вкладена в матеріальні та інші ліквідні активи.

Розглянемо показники ділової активності даного підприємства в таблиці 2.12.

З цих позицій можна стверджувати про ефективність господарювання на підприємстві протягом останніх років.

Показники ділової активності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації	15407	27841	30454	38967	12434	2613,0	8513,0	23560,0	180,7	109,4	128,0	252,9
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	110	2906	1196	874	2796,0	-1710	-322,0	764,0	2641,8	41,2	73,1	794,5
Розмір капіталу підприємства	4115	6966	7318	9861	2851,0	352,0	2543,0	5746,0	169,3	105,1	134,7	239,6

Так, у 2020 році відносно 2019 року спостерігаємо збільшення виручки від реалізації на 12434,0 тис. грн. та вартості капіталу – на 2851,0 тис. грн., а у 2021 році в порівнянні з 2020 роком збільшення виручки від реалізації на 2613,0 тис. грн., вартості капіталу – на 352,0 тис. грн. але прибуток від звичайної діяльності зменшується на 1710,0 тис. грн. Все це є наслідком значного підвищення виробництва у 2020 році.

Можемо констатувати їх невиконання, що вказує на не досить високий рівень ділової активності аналізованого підприємства.

По відношенню 2019 р. до 2013 р. та 2020 р. до 2019 р. обсяг реалізації продукції зростає темпами ніж вкладений капітал, тобто, ресурси підприємства використовуються досить ефективно. Відносно 2019 р. прибуток підприємства збільшується досить інтенсивно до обсягу реалізації в 2020 р., що свідчить про відносне зменшення витрат виробництва.

Але можна зазначити, що економічний потенціал підприємства зростає, оскільки майже всі темпи зміни показників більші за 100%.

Другий напрямок аналізу ділової активності підприємства полягає у розрахунку показників, які характеризують ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Розрахуємо і проаналізуємо показники ділової активності на досліджуваному підприємстві в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Показники ділової активності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
1. Коефіцієнт загальної оборотності активів	3,7	5,0	4,3	4,5	1,3	-0,8	0,3	0,8
2. Коефіцієнт оборотності запасів	8,6	11,3	8,8	7,8	2,7	-2,5	-1,0	-0,7
3. Строк обороту запасів	42,6	32,4	41,5	46,5	-10,2	9,1	5,0	3,9
4. Коефіцієнт оборотності загальної суми дебіторської заборгованості	44,7	133,9	216,0	764,1	89,2	82,1	548,1	719,4
5. Строк обороту загальної суми дебіторської заборгованості	8,2	2,7	1,7	0,5	-5,4	-1,0	-1,2	-7,7
6. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості по товарних операціях	44,7	139,6	676,8	927,8	94,9	537,2	251,0	883,1
7. Строк обороту дебіторської заборгованості по товарних операціях	8,2	2,6	0,5	0,4	-5,6	-2,1	-0,1	-7,8
8. Коефіцієнт оборотності загальної суми кредиторської заборгованості	15,1	24,1	20,7	11,6	9,0	-3,4	-9,1	-3,5
9. Строк обороту загальної суми кредиторської заборгованості	24,1	15,1	17,6	31,5	-9,0	2,5	13,9	7,4
10. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості по товарних операціях	3,0	3,4	3,5	3,0	0,4	0,1	-0,5	-0,1
11. Строк обороту кредиторської заборгованості по товарних операціях	121,1	106,7	104,3	123,2	-14,4	-2,4	18,9	2,1
12. Тривалість операційного циклу	50,8	35,0	42,0	46,9	-15,8	7,0	4,9	-3,9
13. Тривалість фінансового циклу	153,4	124,6	123,6	155,3	-28,8	-1,0	31,7	1,9

За результатами таблиці 2.13 у звітному 2021 році відбулося прискорення оборотності коштів підприємства по відношенню до 2020 року не зважаючи на погіршення ринкової кон'юнктури.

Термін обороту товарно-матеріальних запасів в 2021 році зменшився на 7,6 днів по відношенню до 2020 року і, проти зменшення на 8,6 дня по відношенню 2020 року до 2019 року. Це негативний показник в 2021 році, який свідчить про зниження попиту на продукцію.

Тривалість обороту дебіторської заборгованості збільшилась в 2021 році, це може бути пов'язано з тим, що підприємство в умовах погіршення кон'юнктури ринку змогло реалізувати менше продукції.

Вповільнення оборотності запасів і дебіторської заборгованості призвело до збільшення операційного і фінансового циклів, що є негативною тенденцією й веде до збільшення потреби підприємства в оборотному капіталі. Таким чином, за результатами розрахунків, можна зробити висновок про деяке зниження ділової активності підприємства.

Важливими показниками, що співвідносять витрати і доходи підприємства, є коефіцієнти окупності та покриття витрат, так на підприємстві ці два показники відповідають за динамікою. Для того, щоб зробити обґрунтований висновок про рівень ділової активності підприємства необхідно порівняти темпові показники, а також врахувати інші напрямки діяльності підприємства.

Метою аналізу ділової активності підприємства є розрахунок відповідних аналітичних показників, виявлення тенденцій і причин їх змін для дослідження досягнутого рівня ефективності виробничо-господарської діяльності та визначення потенційних можливостей підприємства щодо підвищення останнього. Ділова активність підприємства характеризується абсолютними й відносними результативними показниками використання ресурсів та обсягами господарської діяльності.

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких основних показників (коефіцієнтів): коефіцієнта оборотності активів; коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості; тривалості обертів дебіторської та кредиторської заборгованостей; коефіцієнта оборотності матеріальних запасів.

Розрахунки показників ділової активності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» наведені в таблиці 2.14.

Як видно з даних таблиці 2.14. більшість показників мають позитивну динаміку. З проведеного аналізу, видно, що дохід (виручка) від реалізації продукції щороку помітно зростає. Так в 2020 році вона склала 27841,0 тис. грн., а це на 12434,0 тис. грн. більше ніж в 2019 р., в 2021 р. виріс на 2613,0 тис. грн., та в

2022р. ще на 8513,0 тис. грн., і в порівнянні 2022 р. з 2019 р. збільшення відбулось на 11126,0 тис. грн. Так само і чистий дохід підприємства помітно зростає щороку.

Ці збільшення відбулись завдяки збільшенню фактичних обсягів виробництва продукції, що в порівнянні 2022 р. до 2019 р., збільшились на 15143,0 тис. грн., або на 161,0%. Також помітно, що ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» не сплачує акцизний збір, відсутні фінансові результати від участі в капіталі, від фінансової діяльності та від надзвичайної діяльності.

Проте, фінансовий результат від іншої операційної діяльності є збитковим, та в порівнянні 2022 р. до 2019 р. збиток скоротився на 18,0 тис. грн., якщо в 2019 р. він становив 37,0 тис. грн., то в 2022 р. він становить 19,0 тис. грн. Загальний фінансовий результат в 2022 році цей результат в порівнянні з 2019 збільшився до значення 1083,0 тис. грн.

Чистий фінансовий результат знаходиться також в позитивному значенні але почав з 2021 року зменшується, так в 2019 р. він склав 110,0 тис. грн., та вже в 2020 році прибуток збільшується в порівнянні з 2019 р. на 2796,0 тис. грн. і складає 2906,0 тис. грн. Та в 2021 році цей показник почав зменшуватись, в порівнянні до 2020 р. Він зменшився майже вдвічі і становить 1196,0 тис. грн. В 2022 р. фінансовий результат знову зменшується відповідно до 2021 р. на 322,0 тис. грн.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу в 2022 році коливається, а це показує ефективність використання активів, що формуються за рахунок власного капіталу.

Так, даний показник в 2020 році склав 9,07, а це на 3,8 менше ніж в 2019 р. та в 2021 р. на 0,8 менше ніж в 2020 р., так в 2022 р. до 2019 р. зменшення відбулось на 2,1, таким чином, тривалість його обороту зменшується.

Оцінка прибутковості (рентабельності) діяльності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» за період, що аналізувався представлена в таблиці 2.15, з даних якої видно, що підприємство працює нерівномірно проте стабільно. В 2022 році порівняно з 2019 роком по усіх показниках відбувається коливання.

Оцінка ділової активності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

№ п.п.	Найменування показника	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
						2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
1	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	15407	27841	30454	38967	12434,0	2613,0	8513,0	23560,0	180,7	109,4	128,0	252,9
2	Податок на додану вартість	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Акцизний збір	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	15407	27841	30454	38967	12434,0	2613,0	8513,0	23560,0	180,7	109,4	128,0	252,9
5	Фактичні обсяги виробництва продукції (робіт, послуг)	17 044	24 835	31 443	39 978	7791,0	6608,0	8535,0	22934,0	145,7	126,6	127,1	234,6
6	Валовий фінансовий результат від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): прибуток (+), збиток (-)	4872	10611	8970	11663	5739,0	-1641,0	2693,0	6791,0	217,8	84,5	130,0	239,4
7	Фінансовий результат від іншої операційної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	-37	-266	-36	-19	229,0	-230,0	-17,0	18,0	718,9	13,5	52,8	51,4
8	Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	147	3144	1131	764	2997,0	-2013,0	-367,0	617,0	2138,8	36,0	67,6	519,7
9	Фінансовий результат від участі в капіталі: прибуток (+), збиток (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	Фінансовий результат від фінансової діяльності: прибуток (+), збиток (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Фінансовий результат від іншої звичайної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	155	408	348	319	253,0	-60,0	-29,0	164,0	263,2	85,3	91,7	205,8
12	Фінансовий результат від надзвичайної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Фінансовий результат від господарської діяльності: прибуток (+), збиток (-)	302	3552	1479	1083	3250,0	-2073,0	-396,0	781,0	1176,2	41,6	73,2	358,6
14	Загальний фінансовий результат, створений підприємством	302	3552	1479	1083	3250,0	-2073,0	-396,0	781,0	1176,2	41,6	73,2	358,6
15	Прибуток з метою оподаткування	192	646	283	209	454,0	-363,0	-74,0	17,0	336,5	43,8	73,9	108,9
16	Податок на прибуток з метою оподаткування	192	646	283	209	454,0	-363,0	-74,0	17,0	336,5	43,8	73,9	108,9
17	Чистий фінансовий результат: прибуток (+), збиток (-)	110	2906	1196	874	2796,0	-1710,0	-322,0	764,0	2641,8	41,2	73,1	794,5
18	Частка фінансового результату від операційної діяльності	0,49	0,89	0,76	0,71	0,40	-0,12	-0,06	0,2	-	-	-	144,9
19	Коефіцієнт оподаткування прибутку	0,64	0,18	0,19	0,19	-0,45	0,01	0,00	-0,4	28,6	105,2	100,9	30,4
20	Продуктивність праці (за оплатою праці)	2,65	2,20	1,81	1,74	-0,44	-0,40	-0,06	-0,9	83,3	81,9	96,7	65,9
		2,93	1,97	1,86	1,79	-0,96	-0,10	-0,07	-1,1	67,2	94,8	96,1	61,1
		0,84	0,84	0,53	0,52	0,00	-0,31	-0,01	-0,3	100,4	63,3	98,2	62,4
		0,05	0,28	0,09	0,05	0,23	-0,19	-0,04	0,0	542,2	31,2	55,3	93,5
		1,37	61,18	1,63	1,61	59,81	-59,56	-0,02	0,2	4458,5	2,7	98,8	117,2
21	Продуктивність праці середньооблікового працівника	95,70	180,79	219,09	272,50	85,09	38,31	53,40	176,8	188,9	121,2	124,4	284,8
		105,86	161,27	226,21	279,57	55,40	64,94	53,36	173,7	152,3	140,3	123,6	264,1
		30,26	68,90	64,53	81,56	38,64	-4,37	17,03	51,3	227,7	93,7	126,4	269,5
		0,91	20,42	8,14	5,34	-	-	-	4,4	-	-	-	585,1
		51,49	118,42	158,50	197,29	66,92	40,09	38,78	145,8	230,0	133,9	124,5	383,2
22	Фонд оплати праці:												
	• річний	5821,00	12627,00	16871,00	22332,00	6806,00	4244,00	5461,00	16511,0	216,9	133,6	132,4	383,6
	• місячний	485,08	1052,25	1405,92	1861,00	567,17	353,67	455,08	1375,9	216,9	133,6	132,4	383,6
23	Оплата праці:												
	• річна	36,16	81,99	121,37	156,17	45,8	39,4	34,8	120,0	226,8	148,0	128,7	431,9
	• місячна	3,01	6,83	10,11	13,01	3,8	3,3	2,9	10,0	226,8	148,0	128,7	431,9
24	Додана вартість	8290,00	18236,00	22032,00	28212,00	9946,0	3796,0	6180,0	19922,0	220,0	120,8	128,1	340,3
25	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	-53,40	-49,02	219,09	-75,15	-102,4	170,1	143,9	-21,7	-	-	-	-
26	Тривалість обороту оборотних активів	-6,83	-7,45	1,67	-4,86	-14,3	-5,8	-3,2	2,0	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.14

27	Коефіцієнт завантаженості активів у обороті	-0,02	-0,02	0,00	-0,01	-0,039	-0,016	-0,009	0,0	-	-	-	-
28	Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках	13,27	16,42	14,89	16,72	3,2	-1,5	1,8	3,4	-	-	-	-
29	Тривалість обороту коштів у розрахунках	27,50	22,23	24,51	21,83	-5,3	2,3	-2,7	-5,7	-	-	-	-
30	Коефіцієнт оборотності запасів	27,13	35,90	21,54	14,79	8,8	-14,4	-6,7	-12,3	-	-	-	-
31	Тривалість обороту запасів	13,5	10,2	16,9	24,7	-3,3	6,8	7,7	11,2	-	-	-	-
32	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	80,66	72,88	46,32	43,68	-7,8	-26,6	-2,6	-37,0	-	-	-	-
33	Тривалість обороту виробничих запасів	4,5	5,0	7,9	8,4	0,5	2,9	0,5	3,8	-	-	-	-
34	Коефіцієнт оборотності активів	7,01	5,02	4,26	4,54	-2,0	-0,8	0,3	-2,5	-	-	-	-
		1,87	1,26	1,02	1,15	-0,6	-0,2	0,1	-0,7	-	-	-	-
35	Тривалість обороту активів	52,06	72,64	85,60	80,46	20,6	13,0	-5,1	28,4	-	-	-	-
		194,92	290,31	356,22	317,94	95,4	65,9	-38,3	123,0	-	-	-	-
36	Коефіцієнт завантаженості активів	0,14	0,20	0,23	0,22	0,1	0,0	0,0	0,1	-	-	-	-
		0,53	0,80	0,98	0,87	0,3	0,2	-0,1	0,3	-	-	-	-
37	Тривалість операційного циклу	108,17	95,11	70,83	65,52	-13,1	-24,3	-5,3	-42,7	-	-	-	-
38	Тривалість погашення дебіторської заборгованості	19,01	4,20	2,89	1,38	-14,8	-1,3	-1,5	-17,6	-	-	-	-
39	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	12,86	9,07	8,27	10,75	-3,8	-0,8	2,5	-2,1	-	-	-	-
40	Тривалість обороту власного капіталу	28,39	40,24	44,14	33,95	11,8	3,9	-10,2	5,6	-	-	-	-
41	Коефіцієнт завантаження власного капіталу	0,11	0,15	0,18	0,15	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
42	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	18,72	25,32	22,85	15,90	6,6	-2,5	-7,0	-2,8	-	-	-	-
43	Тривалість погашення кредиторської заборгованості	19,50	14,41	15,98	22,96	-5,1	1,6	7,0	3,5	-	-	-	-
44	Тривалість фінансового циклу	5,55	6,60	4,43	2,85	1,1	-2,2	-1,6	-2,7	-	-	-	-
45	Коефіцієнт непрямого оподаткування	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0	-	-	-	-
46	Фондоозброєність:												
	• праці (за оплатою праці)	1,14	1,15	0,96	0,77	0,0	-0,2	-0,2	-0,4	-	-	-	-
	• середньооблікового працівника	90,22	94,32	116,53	120,19	4,1	22,2	3,7	30,0	-	-	-	-
47	Матеріаломісткість господарської діяльності	0,28	0,22	0,17	0,14	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-	-	-	-
48	Трудомісткість господарської діяльності	0,47	0,59	0,65	0,68	0,1	0,1	0,0	0,2	-	-	-	-
		0,52	0,53	0,67	0,70	0,0	0,1	0,0	0,2	-	-	-	-
49	Фондомісткість господарської діяльності	0,02	0,02	0,02	0,02	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-
50	Матеріаловіддача	3,63	4,65	5,83	7,00	1,0	1,2	1,2	3,4	-	-	-	-

Динаміка показників рентабельності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показник	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Середній розмір майна	5568,5	3967	5540,5	7142	-1601,5	1573,5	1601,5	1573,5
Середній розмір власного капіталу	4281,5	2903	4179	5557,5	-1378,5	1276,0	1378,5	1276,0
Середній розмір власного оборотного капіталу	2675,5	1687,5	754,5	546,5	-988,0	-933,0	-208,0	-2129,0
Середній розмір перманентного капіталу	4281,5	2903	4179	5557,5	-1378,5	1276,0	1378,5	1276,0
Середній розмір авансового капіталу	4281,5	2903	4179	5557,5	-1378,5	1276,0	1378,5	1276,0
Середній розмір матеріальних оборотних активів	1472	755,5	833,5	775,5	-716,5	78,0	-58,0	-696,5
Середній розмір основних засобів	2518	1106,5	2081,5	2534,5	-1411,5	975,0	453,0	16,5
Виручка від реалізації	12716	15407	27841	30454	2691,0	12434,0	2613,0	17738,0
Витрати	13 080	17 044	24 835	31 443	3964,0	7791,0	6608,0	18363,0
Прибуток (збиток) до оподаткування	159	302	3552	1479	143,0	3250,0	-2073,0	1320,0
Чистий прибуток (збиток)	83	110	2906	1196	27,0	2796,0	-1710,0	1113,0
Рентабельність (збитковість), %:								
- продаж	1,3	2,0	12,8	4,9	0,7	10,8	-7,9	3,6
- основних засобів	6,3	27,3	170,6	58,4	21,0	143,4	-112,3	52,0
- оборотних активів	10,8	40,0	426,2	190,7	29,2	386,2	-235,4	179,9
- витрат	1,2	1,8	14,3	4,7	0,6	12,5	-9,6	3,5
- активів	2,9	7,6	64,1	20,7	4,8	56,5	-43,4	17,9
- власного капіталу	3,7	10,4	85,0	26,6	6,7	74,6	-58,4	22,9
- власного оборотного капіталу	5,9	17,9	470,8	270,6	12,0	452,9	-200,1	264,7
- перманентного капіталу	3,7	10,4	85,0	26,6	6,7	74,6	-58,4	22,9
- авансового капіталу	3,7	10,4	85,0	26,6	6,7	74,6	-58,4	22,9

Підприємство підвищує реалізацію і рівень її продажу на 17738,0 тис. грн. в порівнянні 2022 р. до 2019 р.

Проте зменшується середній розмір матеріальних оборотних активів на 696,5 тис. грн. та на 52,0 тис. грн. збільшуються основні засоби. Також на 18363,0 тис. грн. збільшуюся витрати, що впливає на прибуток до оподаткування, який в 2022 р. від рівня 2019 року збільшився на 1320,0 тис. грн., а чистий прибуток – на 1113,0 тис. грн.

Всі показники рентабельності на досить високому рівні, тобто усі показники мають позитивне значення. Це є позитивний результат фінансової роботи за цей період, всі показники рентабельності характеризуються коливанням. В 2019 році порівняно з 2019 роком фінансовий стан покращується, зростають прибутки. В цей період підприємство отримує 1113,0 тис. грн., чистого прибутку. Зростає майно (на 1573,5 тис. грн.), власний

капітал (на 1276,0 тис. грн.), основні засоби – на 16,5 тис. грн., та матеріальні оборотні активи зменшилися 696,5 тис. грн. Зростає виручка від реалізації на 17738,0 тис. грн.

Тому, можна зробити висновок, що в цілому діяльність підприємства значно покращилась, про що свідчать всі показники, які характеризують прибутковість, причому, вони мають тенденцію до наростання.

2.3. Оцінка складу та структури позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Головною метою аналізу позикового капіталу є не тільки встановлення й оцінка структури та динаміки позикового капіталу і напрямків його розміщення, але також й оцінка ступеня впливу на фінансовий стан підприємства додатково залученого капіталу. Головними завданнями аналізу позикового капіталу є: дослідження наявності позикового капіталу, його необхідності для забезпечення необхідних темпів економічного розвитку підприємства.

Ця задача досягається шляхом визначення загального розміру капіталу, порівняння його з величиною необхідного підприємству майна, оцінки доцільності залучення різних форм капіталу з відповідних джерел; аналіз доходності капіталу при певному рівні фінансового ризику. Оцінка доходності (рентабельності) капіталу передбачає визначення середньозваженої вартості, аналіз співвідношення власного і залученого капіталу; аналіз складу та структури позикового капіталу та динаміку його зміни в оцінках до зміни фінансового стану.

Для виміру, оцінки й аналізу позикового капіталу використовується безліч показників. У той же час необхідно відзначити, що капітал є категорією, що має складну економічну природу, і показники його не відбиваються прямо у фінансовій звітності підприємства. Тому одержання показників капіталу можливо тільки з застосуванням розрахункових і аналітичних методів.

Дані обставини, у свою чергу, і визначають гостру необхідність у розробці і використанні при проведенні оцінки й аналізу позикового капіталу

системи показників, що найбільш повно характеризують його стан, рух і ефективність використання [40].

Інформацію про зміну позикового капіталу за джерелами його формування дає форма №1 Баланс та форма №5 Примітки до річної фінансової звітності, в якій надається детальна розшифровка кредиторської заборгованості. Спочатку розглянемо як змінювалися обсяг та структура залучених коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» (табл. 2.16).

Згідно даних табл. 2.16, видно, що за досліджувані роки підприємство з обережністю використовує залучені ресурси, тобто щороку підприємство знижує обсяги залученого капіталу. Так в 2020 р. сума позичених коштів на ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» збільшується на 147,0 тис. грн., в 2021 р. – на 320,0 тис. грн., в 2022 р. відбулось збільшення на 1917,0 тис. грн.

Частка власних коштів помітно коливається, якщо в 2019 р. вона складала 74,1 п.п. то вже в 2022 р. вона склала 63,4 п.п. Це свідчить, що підприємство більше використовує позичені кошти. В загальному за чотири роки сума позичених коштів збільшилась на 2384,0 тис. грн.

Як бачимо, підприємство перевищує нормативне граничне співвідношення цих двох типів ресурсів 50:50, що ще раз підтверджує висновок про незалежність ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» від кредиторів, адже подальше нарощування позичених ресурсів може призвести до втрати фінансової стійкості досліджуваного підприємства або банкрутства.

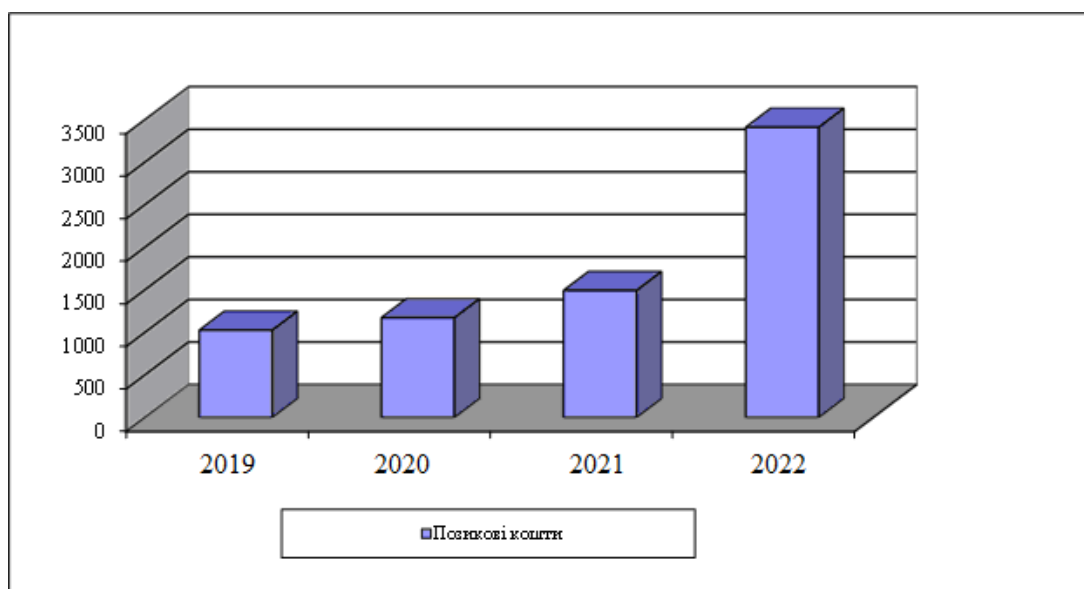
Динаміка загального обсягу позиченого капіталу представлена на рис. 2.2.

Дослідимо далі склад позичених коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» (табл. 2.17).

**Обсяг і структура власних та позикових коштів у загальній сумі
фінансових ресурсів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»**

Показники	2019		2020		2021		2022		Відхилення (+/-)				Темп зростання, %				Структурне відхилення, п.п.			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р.
									від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	від 2020р.	від 2021р.	від 2019р.	
Власні кошти, тис. грн.	2942	74,1	5416	82,2	5699	79,2	5908	63,4	2474	283	209	2966	184,1	105,2	103,7	200,8	8,1	-3,0	-15,8	-10,7
Позикові кошти	1026	25,9	1173	17,8	1493	20,8	3410	36,6	147	320	1917	2384	114,3	127,3	228,4	332,4	-8,1	3,0	15,8	10,7
Всього	3968	100	6589	100	7192	100	9318	100	2621	603	2126	5350	166,1	109,2	129,6	234,8	-	-	-	-

Як відомо, всі позикові кошти можна розділити на короткострокові (поточна заборгованість плюс короткострокові кредити банків) і довгострокові (довгострокові кредити банків та інша довгострокова заборгованість).

**Рис. 2.2. Динаміка загального обсягу позичкового капіталу ТОВ
«Ярмолинецький консервний завод»**

Цей процес є негативним, адже: довгострокові кредити не настільки сильно зменшують ліквідність, платоспроможність і, зрештою, фінансову стійкість підприємства як короткострокові; короткострокові кредити обходяться підприємству дорожче, ніж довгострокові, так як банки за них беруть більший відсоток.

Тому такі ресурси знижують рентабельність як активів підприємства, так і власного капіталу. Довгострокові зобов'язання включають інші довгострокові

зобов'язання та відстрочені податкові зобов'язання. До складу інших довгострокових зобов'язань відноситься векселя дочірнім підприємствам, довгострокові інвестиції на основі повернення. Відстрочені податкові зобов'язання за досліджувані роки на підприємстві не зафіксовані.

Обсяг поточних зобов'язань в основному скорочується за рахунок усіх статей.

Таблиця 2.17

Аналіз обсягу і складу позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
1. Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Довгострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Поточні зобов'язання	1026	1173	1493	3410	147,0	320,0	1917,0	2384,0	114,3	127,3	228,4	332,4
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Векселі видані	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	354	417	416	1122	63,0	-1,0	706,0	768,0	117,8	99,8	269,7	316,9
Поточні зобов'язання за розрахунками:												
- з одержаних авансів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- з бюджетом	377	212	452	1318	-165,0	240,0	866,0	941,0	56,2	213,2	291,6	349,6
- зі страхування	30	-	109	115	-30,0	109,0	6,0	85,0	-	-	105,5	383,3
- з оплати праці	258	525	493	813	267,0	-32,0	320,0	555,0	203,5	93,9	164,9	315,1
- з учасниками із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	7	19	23	42	12,0	4,0	19,0	35,0	271,4	121,1	182,6	600,0
3. Всього	1026	1173	1493	3410	147,0	320,0	1917,0	2384,0	114,3	127,3	228,4	332,4

Поточні зобов'язання з одержаних авансів відсутні за весь досліджуваний період. По поточних зобов'язаннях з бюджетом за чотири роки помітне збільшення з 377,0 тис. грн. в 2019 р. до 1318,0 тис. грн. в 2022 р., що порівнянні 2022 р. до 2019 р. збільшилось на 941,0 тис. грн. По зобов'язанню із страхування за досліджуваний період помітне коливання, та в загальному в порівнянні 2022 до 2019 рр. збільшення відбулось на 85,0 тис. грн.

Поточні зобов'язання з оплати праці хоч і коливаються, в порівнянні 2022 до 2019 рр. зростання відбулось на 555,0 тис. грн. Загальна сума позикового

капіталу у 2022 році збільшилась майже на 332 % у порівнянні з 2019 роком. В 2019 р. вона становила 1026,0 тис. грн., а вже в 2022 році збільшилось на 2384,0 тис. грн. і становить 3410,0 тис. грн.

На наступному етапі проаналізуємо структуру позичених коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» (табл. 2.18).

Таблиця 2.18

Аналіз структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
1. Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-
Довгострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Поточні зобов'язання	100	100	100	100	-	-	-	-
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-
Векселі видані	-	-	-	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	34,5	35,5	27,9	32,9	1,0	-7,7	5,0	-1,6
Поточні зобов'язання за розрахунками:								
- з одержаних авансів	-	-	-	-	-	-	-	-
- з бюджетом	36,7	18,1	30,3	38,7	-18,7	12,2	8,4	1,9
- зі страхування	2,9	0,0	7,3	3,4	-2,9	7,3	-3,9	0,4
- з оплати праці	25,1	44,8	33,0	23,8	19,6	-11,7	-9,2	-1,3
- з учасниками	-	-	-	-	-	-	-	-
із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	0,7	1,6	1,5	1,2	0,9	-0,1	-0,3	0,5
3.Всього	100	100	100	100	-	-	-	-

Частка поточних зобов'язань становить 100 % у загальній структурі позикових коштів, відповідно, частка довгострокових взагалі відсутня. Ця тенденція є негативною, адже саме за рахунок довгострокових зобов'язань повинні фінансуватися необоротні активи ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

У структурі поточних зобов'язань у 2019-2022 рр. найбільшу питому вагу мають інші поточні зобов'язання, частка яких за досліджуваний період складає 100,0 %. Це є позитивним фактором, що свідчить про поступове погашення

підприємством своїх зобов'язань. За аналізований період поступово зменшується частка поточних зобов'язань з оплати праці. Якщо в 2019 р. вона складала 25,1 % то в 2022 р. вона зменшилась на 1,3 п.п. і складає 23,8 п.п.

Також значну частку мають поточні зобов'язання з бюджетом, що навпаки зросла з 36,7 % в 2019 р. до 38,7 % в 2022 р., а це на 1,9 п.п. більше. Інші елементи поточних зобов'язань за розрахунками мають невелику питому вагу і майже не змінюються. Відсутність взагалі векселів виданих свідчить про те, що підприємство розраховалося за своїми зобов'язаннями по ним.

Наявність кредиторської заборгованості, явище нормальне, більше того кредиторська заборгованість за авансами, за поставлені товари, виконані роботи, послуги тощо є фактично або ж безпроцентними, або ж дуже дешевими позиковими ресурсами. З однієї сторони – чим більша сума кредиторської заборгованості – тим більше дешевих ресурсів зуміло залучити підприємство в оборот. Але велика питома вага кредиторської заборгованості в цілому разом з дебіторською заборгованістю породжує кризу неплатежів, що негативно позначається на рівні конкретного підприємства.

Крім того, ріст кредиторської заборгованості може в майбутньому підірвати довіру до підприємства партнерів, які або ж зроблять більш жорсткі вимоги до розрахунків, або, навіть, взагалі можуть розірвати партнерські зв'язки.

На підприємстві в цілому кредиторська заборгованість взагалі відсутня, що може свідчити про збільшення фінансової стійкості підприємства і покращення розрахункової дисципліни підприємства.

У зв'язку з тим, що на нашу думку існує відмінність між поняттями залучений та позиковий капітал, необхідно провести аналіз складу та структури позикового капіталу.

До складу позикового капіталу входять: довгострокові кредити банків, випущені облігації, використання лізингу, короткострокові кредити банків, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та поточні зобов'язання з одержаних авансів (табл. 2.19).

Отже, дослідивши склад позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», можемо відмітити, що у складі позикових коштів відсутні довгострокові кредити банків, підприємство не брало обладнання у лізинг та не випускало облігації.

Таблиця 2.19

Аналіз складу позикових коштів підприємства ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Позикові кошти	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	354	417	416	1122	63,0	-1,0	706,0	768,0	117,8	99,8	269,7	316,9
Поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів	672	756	1077	2288	84,0	321,0	1211,0	1616,0	112,5	142,5	212,4	340,5
Всього	1026	1173	1493	3410	147,0	320,0	1917,0	2384,0	114,3	127,3	228,4	332,4

На наступному етапі проаналізуємо структуру позикових коштів підприємства (табл. 2.20).

Таблиця 2.20

Аналіз динаміки структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Позикові кошти	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	34,5	35,5	27,9	32,9	1,0	-7,7	5,0	-1,6
Поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів	65,5	64,5	72,1	67,1	-1,0	7,7	-5,0	1,6
Всього	100	100	100	100	-	-	-	-

У структурі позикових коштів частка короткострокових кредитів банків у 2019-2019 рр. відсутня, тобто підприємство успішно працює за власні кошти без співпраці з банками. Частка кредиторської заборгованості за 2019-2022 рр.

коливається, та на кінець 2022 року складає 32,9 %, та на 1,6 п.п. менше ніж 2019 році, що є негативним фактором для підприємства. Питома вага поточних зобов'язань з 2019 р. становить 65,5% та в 2022 році зросла 1,6 п.п. і становить 67,1%.

Таблиця 2.21

Показники динаміки оборотних коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Оборотні кошти, тис. грн.	1798	3144	3774	6156	1346,0	630,0	2382,0	4358,0
Питома вага в активах підприємства, %	43,7	45,1	51,6	62,4	1,4	6,4	10,9	18,7
Темп приросту, тис. грн.	x	1346	630	2382	-	-716,0	1752,0	-
Приріст частки оборотних засобів, %	x	174,9	120,0	163,1	-	-54,8	43,1	-

У структурі позикових коштів частка короткострокових кредитів банків у 2019-2022 рр. відсутня, тобто підприємство успішно працює за власні кошти без співпраці з банками. Частка кредиторської заборгованості за 2019-2022 рр. відсутня що, є безперечним та позитивним фактором. Питома вага поточних зобов'язань з 2019р. становить 100,0%.

Основний обсяг кредитних ресурсів підприємство використовує для забезпечення своєї поточної діяльності, про що свідчить динамічне нарощування оборотних коштів підприємством (табл. 2.21).

Те, що за рахунок кредитування фінансується поточна діяльність ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» підтверджується і відсутністю довгострокових кредитів у загальних позикових коштах досліджуваного підприємства. Отже, до складу позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» входять: кредиторська заборгованість за товари, роботи, майже усі поточні зобов'язання.

За період 2019-2022 рр. підприємству вдалося значно знизити обсяг позикових коштів за досліджуваний період.

Це свідчить про зростаючу довіру до ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» з боку кредиторів. Водночас підприємство спроможне покрити власними коштами всі зобов'язання. Так за досліджувані позикові ресурси становили 30% від усіх ресурсів підприємства та щороку зменшуються. Це може означати, що підприємство не ризикує втратити самостійність та фінансову стійкість.

Аналіз ефективності використання позикового капіталу підприємства (кредитів банків та кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги) ґрунтується на застосуванні методики коефіцієнтного аналізу та передбачає обчислення показників, наведених у першому розділі даної роботи, а також показників рентабельності і оборотності [47].

У табл. 2.22 наведено дані щодо динаміки основних показників ефективності використання позикового капіталу досліджуваного підприємства.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу в динаміці збільшується і за аналізований період зріс з 0,285 до 0,359, що означає, що на кінець досліджуваного періоду частка позикових коштів у загальній сумі коштів становить 0,6 %, що є нижче за нормативне значення, а отже не впливає на фінансову стійкість ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

Щодо коефіцієнту заборгованості, то він аналогічно збільшився з 0,349 до 0,577 за 2019-2022 рр. Збільшення цього показника в динаміці є позитивним, адже свідчить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів, тобто про деяке підвищення фінансової стійкості.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, який характеризує структуру капіталу, що використовується для довгострокових інвестицій за досліджуваний період взагалі відсутній, що є позитивним, адже означає, що все менша частина основних засобів та інших необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами та належить до них, а не до власників підприємства.

**Аналіз показників ефективності використання позикових коштів
ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»**

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,285	0,223	0,221	0,359	-0,063	-0,001	0,137	0,074
Коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів)	0,349	0,217	0,262	0,577	-0,132	0,045	0,315	0,228
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	-	-	-	-	-	-	-
Коефіцієнт позикових коштів	2,867	4,617	3,817	1,733	1,750	-0,800	-2,085	-1,135
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,120	0,077	0,073	0,190	-0,043	-0,004	0,117	0,070
Коефіцієнт кредиторської заборгованості	43,523	66,765	73,207	34,730	23,242	6,442	-38,477	-8,793
Узагальнюючий коефіцієнт фінансової стійкості	0,715	0,777	0,779	0,599	0,063	0,001	-0,180	-0,116

Що стосується коефіцієнта позикових коштів, то він дає нам інформацію про те, що не кредитоспроможність ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» збільшується, тобто ще раз підтверджує залежність підприємств від позикових коштів. Так за чотири роки цей показник зменшився на 1,135 п.п. в 2022 р., тобто з 2,867 у 2019 р. до 1,733 у 2022 р.

Частка короткострокової заборгованості в загальній сумі зобов'язань підприємства так як і частка ж кредиторської заборгованості у загальній сумі зобов'язань коливається. Так в 2019-2022 рр. зросла на 0,070 п.п.

Узагальнюючий показник фінансової стійкості за 2019-2021 роки відповідає нормі 0,7 – 0,8, то це є сигнал, що підприємство має оптимізовану структуру позикового капіталу. Та вже в 2022 році цей показник знизився до

показника 0,599%, що є нижче нормативного значення, а це вже є негативним фактором. Важливим критерієм ефективності використання позикового капіталу є значення показників рентабельності та оборотності (табл. 2.23 і 2.24).

Аналізуючи показники рентабельності за 2019-2022 рр. можна сказати, що в наступні періоди підприємству вдається коливати рентабельність позикового капіталу. Так, в порівнянні 2019-2020 роками рентабельність загальної суми позикового капіталу зменшилася на 2,4 п.п. і становить 4,21 %, в 2021 р. відбулось збільшення на 0,7 п.п. та в 2022 р. на 3,8 п.п., тобто це означає, що підприємство поступово знижує свою залежність від позикового капіталу.

Таблиця 2.23

Аналіз показників рентабельності позикового капіталу ТОВ

«Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	15407	27841	30454	38967	12434	2613	8513	23560	180,7	109,4	128,0	252,9
Чистий прибуток, тис. грн.	110	2906	1196	874	2796	-1710	-322	764	2641,8	41,2	73,1	794,5
Позиковий капітал, тис. грн.	1026	1173	1493	3410	147	320	1917	2384	114,3	127,3	228,4	332,4
Поточні зобов'язання, тис. грн.	672	756	1077	2288	84	321	1211	1616	112,5	142,5	212,4	340,5
Короткострокові кредити, тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	354	417	416	1122	63	-1	706	768	117,8	99,8	269,7	316,9
Рентабельність позикового капіталу, %	6,66	4,21	4,90	8,75	-2,4	0,7	3,8	2,1	63,3	116,4	178,5	131,4
Рентабельність поточних зобов'язань, %	4,36	2,72	3,54	5,87	-1,6	0,8	2,3	1,5	62,3	130,2	166,0	134,6
Рентабельність короткострокових кредитів, %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Рентабельність кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, %	2,30	1,50	1,37	2,88	-0,8	-0,1	1,5	0,6	65,2	91,2	210,8	125,3

Взагалі рентабельність усіх складових позикового капіталу була низькою і має чітку тенденцію до зменшення. Це може означати, що темпи росту обсягу чистого прибутку є вищими за темпи росту суми позикового капіталу, який залучає підприємство для своєї діяльності, що є позитивним явищем. Коефіцієнти оборотності – система показників фінансової активності підприємства, яка характеризує наскільки швидко сформований капітал обертається в процесі його господарської діяльності.

Дані про значення коефіцієнтів оборотності позикового капіталу та період його обороту представлені у табл. 2.24.

Щодо аналізу показників оборотності, то прослідковується тенденція до зменшення оборотності загального обсягу позикового капіталу з 15 обертів у 2019 р. до 11,4 обертів у 2022 р.

Це відповідно свідчить про зменшення періоду їх обороту, що є позитивним, адже підприємство швидше користується позиковими коштами і сплачує за це менші відсотки.

Таблиця 2.24

Аналіз показників оборотності позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	15,0	23,7	20,4	11,4	8,7	-3,3	-9,0	-3,6	158,1	85,9	56,0	76,1
Період обороту позикового капіталу, днів	24	15	18	32	-8,8	2,5	13,9	7,5	63,3	116,4	178,5	131,4
Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань	22,93	36,83	28,28	17,03	13,9	-8,6	-11,2	-5,9	160,6	76,8	60,2	74,3
Період обороту поточних зобов'язань, днів	16	10	13	21	-5,9	3,0	8,4	5,4	62,3	130,2	166,0	134,6
Коефіцієнт оборотності короткострокових кредитів банку	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Період обороту короткострокових кредитів банку, днів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	29,76	41,32	51,64	24,34	11,6	10,3	-27,3	-5,4	138,8	125,0	47,1	81,8
Період обороту кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, днів	12	9	7	15	-3,4	-1,7	7,8	2,7	72,0	80,0	212,2	122,3

Коефіцієнти оборотності поточних зобов'язань за розрахунками з одержаних авансів і кредиторської заборгованості дещо підвищилися, і мають чітко виражену тенденцію. Відповідно період їх обороту знизився, що є позитивним і може свідчити про те, що підприємство більш швидше почало розраховуватися зі своїми кредиторами.

Отже, діяльність ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» за аналізований період характеризується деяким погіршенням фінансового стану.

Та в цілому діяльність ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» можна вважати ефективною, наявний чистий прибуток, нерозподілений прибуток, чистий оборотний капітал. Підприємство є ліквідним, адже може погасити свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, та є платоспроможним і здатне негайно розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями.

На підприємстві не спостерігаються проблеми з фінансовою стійкістю товариства, що не пов'язано із залученням підприємством короткострокових кредитів та не значним обсягом поточних зобов'язань.

ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» є рентабельним і працює ефективно.

Дослідивши склад позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», можемо відмітити, що підприємство не користується короткостроковими кредитами банків.

Обсяг позикового капіталу за аналізований період зменшився. Показники ефективності використання позикового капіталу показали, що посилюється незалежність підприємства від кредиторів та по необхідності його кредитоспроможність збільшується, що позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства. Оборотність загальної суми позикового капіталу зменшується, а період обертання відповідно збільшується, що також є негативним.

Проте рентабельність позикового капіталу поступово зменшується, а отже можна говорити про не зовсім ефективне використання позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ТОВ «ЯРМОЛИНЕЦЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД»

3.1. Обґрунтування методу реструктуризації кредиторської заборгованості ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у вексельні зобов'язання та визначення оптимальної структури його позикових коштів

Одним із способів оптимізації кредиторської заборгованості є її реструктуризація. Зменшити суму заборгованості можна за рахунок надання взаємних послуг (тобто взаємозалік), або списання цієї заборгованості в якості незатребуваної.

Реструктуризація кредиторської заборгованості – це процес підготовки і виконання ряду послідовних угод між підприємством і його кредиторами.

Як правило, вона передбачає зміну термінів і (або) умов платежу. Підприємство прагне отримати різні поступки з боку своїх кредиторів, пропонуючи натомість або активи, або всілякі угоди, які значно збільшують ймовірність платежів по заборгованості. Поступки з боку кредиторів можуть включати в себе:

- скорочення загальної суми заборгованості;
- звільнення від сплати відсотків;
- скорочення процентної ставки;
- відстрочки платежу і т.д.

Реструктуризація кредиторської заборгованості підприємства полягає в максимальному зниженні боргового навантаження на підприємстві та захист його активів від звернення стягнення з боку кредиторів.

Основна мета реструктуризації кредиторської заборгованості полягає в поліпшенні фінансового стану ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», відновленні її платоспроможності і підвищення ліквідності.

Спосіб	Опис
Пролонгація термінів виплати заборгованості в формі відстрочки	Перенесення термінів виплати заборгованості на більш пізній період
Пролонгація термінів виплати заборгованості в формі розстрочки	Поділ заборгованості на кілька частин, які виплачуються поступово в майбутньому періоді відповідно до встановленого графіка
Переоформлення заборгованості в інші види боргу	Зміна виду заборгованості, наприклад, оформлення векселем боргу за комерційним кредитом, переказ боргів на третіх осіб і т.д.
Конверсія заборгованості	Заміна грошових виплат передачею кредитором окремих активів
Відмова від кредитних вимог	Безоплатне виключення зі складу загальної заборгованості певної суми боргу
Зарахування зустрічних вимог	Взаємний залік боргових зобов'язань в рівних обсягах

Рис. 3.1. Способи реструктуризації кредиторської заборгованості

Реструктуризацію заборгованості можна проводити за домовленістю в будь-який час. Серед винятків – заборгованість перед бюджетом та позабюджетними фондами, в такому випадку реструктуризація регламентується відповідними нормативно-правовими актами.

Кредиторську заборгованість перед постачальниками і підрядниками (комерційна кредиторська заборгованість) можна реструктурувати різними способами, їх умови визначаються сторонами самостійно і на добровільних засадах, якщо інше не передбачено законодавством. Серед найпоширеніших способів реструктуризації комерційної кредиторської заборгованості можна виділити наступні:

Відступний. Представляє собою обмін активів підприємства на різні поступки з боку кредиторів, наприклад, таких як скорочення суми заборгованості, зниження процентної ставки і т.д., при цьому підприємство не повинно обмежуватися лише виробленою продукцією, а, навпаки, повинно брати до уваги різні активи, які знаходяться в його власності.

Звільнення від сплати боргу в обмін пакета акцій підприємства.

Двосторонній взаємозалік заборгованостей. Виникає у двох випадках: коли обидві сторони повинні один одному, коли заборгованість перед один одним існує в цілому ряді підприємств.

Багатосторонній взаємозалік заборгованостей. Як і при двосторонньому взаємозалік, даний метод полягає в одночасному скороченні кредиторської та дебіторської заборгованості. Відмінність лише в тому, що в угоду включено більше двох підприємств, кожне з яких має заборгованість перед одним і вимоги до іншого підприємства.

Переоформлення заборгованості в вексельні зобов'язання. В даному випадку реструктуризації заборгованості підприємство розплачується за зобов'язаннями векселями. Вексель при цьому – нове зобов'язання, яке повинно бути виконано відповідно до знову встановленими термінами і, як правило, з виплатою менших відсотків.

Переказ короткострокових зобов'язань в довгострокові, він здійснюється коригуванням відповідних господарських договорів, перенесенням термінів платежів по ним на період більше року. Тим самим поліпшуються показники ліквідності.

Для підприємства ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» застосуємо метод переоформлення заборгованості в вексельні зобов'язання, який рекомендовано робити підприємствам з низькою ліквідністю, що було виявлено у розділі 2.

У статті 14 Закону «Про цінні папери та фондовий ринок» зазначається, що вексель – цінний папір, що посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю).

Вексель являє собою певну форму комерційного кредиту, адже оплата по векселю здійснюється не відразу, а після настання певного строку. Крім цього вексель може передаватися першим векселедержцем іншій особі, боржником якої він є. Видача векселя постачальникам погашає кредиторську заборгованість перед ними, відбувається заміна кредиторської заборгованості на інші вексельні зобов'язання. Головні переваги векселя перед іншими видами не грошових розрахунків це його доступність і простота обігу. Недоліком векселя є те, що він лише відстрочує строк виплати заборгованості, а не усуває

її. Крім того не всі підприємства готові отримати вексель через відсутність стовідсоткової гарантії отримати гроші від векселедавця.

Згідно з Законом України «Про цінні папери і фондовий ринок» векселі є простими й переказними.

Простий вексель оформлює двосторонні відносини між векселедавцем і векселедержателем. Переказний вексель оформлює тристоронні відносини між векселедавцем і векселедержателем та між векселедавцем і платником за векселем.

Згідно з таблицею 2.17 – Аналіз складу та структури пасивів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» бачимо, що у 2022 році сума заборгованості за товари, роботи, послуги склала 1122 тис. грн. Переведемо частину цієї заборгованості у вексель.

Розрахуємо суму, яка повинна бути вказана у векселі. Термін обігу векселя менше 1 року, тому при розрахунку застосовується формула простих відсотків, яка має вигляд:

$$S = K \cdot \left(1 + \frac{(d \cdot p)}{(360 \cdot 100)} \right), \quad (3.1)$$

де S – сума, отримана за векселем;

K – сума початкових інвестицій;

d – термін обігу векселя у днях;

p – відсоткова ставка.

ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» пропонуємо перевести суму поточної заборгованості за постачання сировини, тобто 520 тис. грн. у вексель, та розрахуємо, яка сума має бути вказана даному у векселі.

$$S = 520000 \cdot \left(1 + \frac{(90 \cdot 25)}{(360 \cdot 100)} \right)$$

$$S = 552500 \text{ (грн)}$$

Сума, що має бути вказано у векселі складає 552 500 грн. Сума поточної заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок

(робіт, послуг) постачальників, підрядників та інших кредиторів, має бути відображена у IV розділі Пасиву Балансу за рядком «Векселі видані».

Отже, за рахунок переводу кредиторської заборгованості у вексельні зобов'язання, сума першої зменшиться на 50%.

Завдяки використанню простих векселів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» тимчасово зменшить свою потребу в грошових коштах, до строку сплати, вказаного у векселі, та не матиме потреби отримувати кредиті, ділові стосунки з підприємствами-партнерами зможуть залишитися міцними та зникне необхідність за такою заборгованістю розраховувати резерв сумнівних боргів.

Для успішної діяльності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» мало ефективно формувати позикові кошти, необхідно знайти таке співвідношення між ними, яке б підвищувало рентабельність капіталу і діяльності підприємства в цілому.

Процес оптимізації структури позикових коштів повинен здійснюватися за допомогою двох основних критеріїв: орієнтація на існуючу структуру позикового капіталу; оптимізація структури позикового капіталу за критерієм мінімізації його середньозваженої вартості.

Можна стверджувати: оптимальна структура позикового капіталу підприємств, за визначеним критерієм, – це таке співвідношення елементів позикового капіталу, за досягненням якого значення такого критерію наближається до оптимального [77].

Оптимізація структури капіталу фінансово-господарюючих об'єктів на ринку є ефективним забезпеченням їх власним і позиковим капіталом. Найпоширенішими з підходів до оптимізації структури капіталу є методичний підхід, що визначається на основі забезпечення величиною ефекту фінансового левериджу, який використовується підприємством.

Цей підхід є найбільш прийнятним, що частково пов'язано з тим, що його базова формула вже містить в собі посилення на структуру джерел фінансування підприємства, що зводить завдання оптимізації співвідношення

власного і позикового капіталу лише до знаходження такого значення плеча фінансового важеля, при якому ефект фінансового левериджу буде максимальним [63].

Але розгляд такого підходу до формування структури капіталу має певні недоліки, що обмежують його вживання на практиці: відсутнє явне розділення позикових коштів на довгострокові і короткострокові; метод не може повною мірою задовольнити запити менеджерів і власників відносно ухвалення рішення про оптимальну структуру капіталу – їх використання в процесі моделювання стратегії поведінки підприємства на ринку капіталу можливо лише з врахуванням ряду обмовок і обмежень, залишаючи осторонь реалії ринку, об'єктивно і суб'єктивно існуючі чинники ендогенного і екзогенного середовища в умовах яких відбувається формування структури пасивів господарюючих суб'єктів.

Тому вищезазначені недоліки, на наш погляд, не дозволяють з достатньою мірою зробити об'єктивний висновок про оптимальність структури джерел фінансування діяльності компанії, оскільки кожен з названих пунктів є невід'ємною частиною політики формування структури капіталу компанії.

Ефект фінансового левериджу розраховується за формулою:

$$E\PhiЛ = (1 - Cпп) \times (KBPa - CPCB) \times \frac{ПК}{BK}, \quad (3.2)$$

де EΦЛ – ефект фінансового важелю;

Cпп – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

KBPa – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів) %;

CPCB – середньозважена ставка процента за кредит, що сплачується за використання залученого капіталу, %;

ПК – середня сума позикового капіталу підприємства, тис. грн.;

BK – середня сума власного капіталу підприємства, тис. грн.

$$E\PhiЛ = \left(1 - \frac{18}{100}\right) \times \left(\frac{11663}{9861} - \frac{24}{100}\right) \times \frac{3410}{5908} = (1 - 0,18) \times (1,18 - 0,24) \times 0,58 = 0,82 \times 0,94 \times 0,58 = 0,45$$

Вартість залучення капіталу у формі банківських позик визначається на основі відсоткової ставки за кредит і може бути розрахована за такою формулою:

$$ВП = П \times (1 - Спп), \quad (3.3)$$

де ВП – вартість капіталу за рахунок позики, %;

П – відсоткова ставка за кредит банку, %.

$$ВП = 0,24 \times 0,05 = 0,012$$

Таблиця 3.1

Вартість позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)				Темп зростання, %			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Позиковий капітал, тис. грн.	1173	1550	1619	3536	377,0	69,0	1917,0	2363,0	132,1	104,5	218,4	301,4
Короткостроковий банківський кредит, тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ставка відсотку, %	24	24	24	24	-	-	-	-	-	-	-	-
Ставка податку на прибуток, %	18	18	18	18	-1,0	0,0	0,0	-1,0	-	-	-	-
Питома вага банківського кредиту у сумі позикового капіталу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вартість короткострокового банківського кредиту, %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн., з неї:	354	417	416	1122	63,0	-1,0	706,0	768,0	117,8	99,8	269,7	316,9
- прострочена	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Питома вага простроченої кредиторської заборгованості у сумі позикового капіталу	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ставка відсотку за пені, штрафи за прострочену кредиторську заборгованість, %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вартість поточної кредиторської заборгованості, %	30,2	26,9	25,7	31,7	-3,3	-1,2	6,0	1,6	89,1	95,5	123,5	105,1
Вартість простроченої кредиторської заборгованості, %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Середньозважена вартість позикового капіталу (WACCпк), %	35,3	10,4	11,6	12,6	-24,9	1,2	1,0	-22,7	29,5	111,5	108,6	35,7

З врахуванням середньозваженої вартості капіталу можна модифікувати формулу ефекту фінансового левериджу (ЕФЛ1) наступним чином:

$$ЕФЛ_1 = KВРа \times (1 - Спп) - WAACCп \times \frac{ПК}{ВК} \quad (3.4)$$

$$ЕФЛ_1 = \left(\frac{11663}{9861} \times \left(1 - \frac{18}{100} \right) - 12,6 \right) \times \frac{3410}{5908} = ((1,18 \times 0,82) - 12,6) \times 0,58 = -6,71$$

Проте наведені розрахунки не можна вважати в достатній мірі репрезентативними, оскільки вони повністю абстраговані від впливу чинника інфляції, що є невід'ємним атрибутом реальної української дійсності. Так, в умовах інфляції, у випадку якщо борги і відсотки по ним не індексуються, спостерігатиметься «знецінення» обслуговування боргу (ЕФЛ₂):

$$ЕФЛ_2 = \left[КВР_a \times (1 - C_{\text{III}}) - \frac{WAACC_{\text{ПК}}}{1+I} \right] \times \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}} \times \frac{I \times \text{ПК}}{(1+I) \times \text{ВК}}, \quad (3.5)$$

де I – рівень інфляції

$$ЕФЛ_2 = \left[\frac{11663}{9861} \times \left(1 - \frac{18}{100} \right) - \frac{12,6}{1+13,7} \right] \times \frac{3410}{5908} \times \frac{13,7 \times 3410}{(1+13,7) \times 5908} = 0,035$$

Таблиця 3.2

**Розрахунок модифікованого ефекту фінансового левериджу по ТОВ
«Ярмолинецький консервний завод»**

Показники	2019	2020	2021	2022	Відхилення (+/-)			
					2020р. від 2019р.	2021р. від 2020р.	2022р. від 2021р.	2022р. від 2019р.
Валова рентабельність активів, %	22,17	19,15	12,56	13,58	22,17	19,15	12,56	13,58
Власні ресурси, тис. грн.	2942	5416	5699	5908	2942	5416	5699	5908
Позикові ресурси, тис. грн.	1173	1550	1619	3536	1173	1550	1619	3536
Середньозважена вартість позикового капіталу, %	35,3	10,4	11,6	12,6	35,3	10,4	11,6	12,6
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,399	0,286	0,284	0,599	0,399	0,286	0,284	0,599
Ефект фінансового важелю	-0,10	-0,05	-0,03	-0,04	0,05	0,02	-0,01	0,06
Співвідношення капіталу: власний/позиковий, %	71/29	78/22	78/22	63/37	-	-	-	-

Із таблиці 3.2, видно, що ефект фінансового важелю зменшується по мірі того, як збільшується частка власного капіталу і зменшується частка позикового. При цьому середньозважена вартість капіталу зменшується. У 2019 р. структура капіталу складає приблизно 71% власного та 29% позикового, а

ефект фінансового важелю $-0,10$, так і в 2020-2021 рр. структура капіталу складає 78% власного та 22% позикового, а ефект фінансового важелю $-0,05$ та $-0,03$. Та в 2022 р. відбувається зменшення співвідношення до 63% власного та 37% позикового.

Щоб визначити яка ж структура капіталу буде приносити найбільший рівень рентабельності власному капіталу проведемо оптимізацію структури капіталу підприємства згідно критерію максимізації рівня фінансової рентабельності, але без врахування темпів інфляції в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

**Оптимізація структури капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»
згідно критерію максимізації рівня фінансової рентабельності**

Показники	Варіанти						
	I	II	III	IV	V	VI	VII
1. Власний капітал, тис. грн.	5908	5908	5908	5908	5908	5908	5908
2. Можлива сума позикового капіталу, тис. грн.	-	1477	2954	5908	8862	11816	14770
3. Загальний обсяг капіталу (ряд.1 + ряд.2)	5908	7385	8862	11816	14770	17724	20678
4. Коефіцієнт фінансового важеля	-	0,25	0,5	1	1,5	2	2,5
5. Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	135,78	135,78	135,78	135,78	135,78	135,78	135,78
6. Середній рівень процента за кредит, %	-	24	24	24	24	24	24
7. Валовий прибуток без урахування процентів за кредит (ряд.3 x ряд.5 : 100)	8022,0	10027,5	12033,0	16044,0	20055,0	24066,0	28077,0
8. Сума процентів за кредит (ряд.2 x ряд.6 : 100)	-	354,48	708,96	1417,92	2126,88	2835,84	3544,8
9 Валовий прибуток з урахуванням суми процентів за кредит (ряд.7 – ряд.8)	8022,0	9673,0	11324,0	14626,1	17928,1	21230,2	24532,2
10 Ставка податку на прибуток	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
11 Сума податку на прибуток (ряд.9 x ряд.10)	1444,0	1741,1	2038,3	2632,7	3227,1	3821,4	4415,8
12 Чистий прибуток (ряд.9 – ряд.11)	6578,0	7931,9	9285,7	11993,4	14701,1	17408,7	20116,4
13 Чиста рентабельність власного капіталу (ряд.12 : ряд.1 x 100), %	111,34	134,26	157,17	203,00	248,83	294,66	340,49
14 Приріст чистої рентабельності власного капіталу, %	0	22,92	22,92	45,83	45,83	45,83	45,83

За проведеними розрахунками видно, що найбільший приріст чистої рентабельності власного капіталу спостерігається у варіантах IV-VII – 45,83 %, який відповідає структурі 50 % позикового і 50 % власного капіталу. При

збільшенні частки позикового капіталу приріст чистої рентабельності не змінюється.

Згідно із критерієм мінімізації середньозваженої вартості позикового капіталу, перевага у формуванні структури капіталу підприємства надається відносній дешевизні того чи іншого джерела ресурсу.

Оскільки ступінь обмеженості кожного джерела капіталу різна, а, відповідно, змінюється у певний момент його вартість, постільки доводиться з часом переходити від одного джерела до іншого, орієнтуючись щораз у на мінімальну ціну. Цей підхід щодо оптимізації структури капіталу, на думку деяких дослідників, є типовим для вітчизняних підприємств.

Оптимізація фінансової структури позикового капіталу з позиції мінімізації його середньозваженої вартості передбачає перевірку так званого «зворотного зв'язку» отриманих результатів оптимізації за цим критерієм із критерієм рентабельності капіталу. Далі формується оптимальна структура позикового капіталу підприємства з урахуванням отриманих результатів оптимізації. Граничні кордони мінімальної вартісної структури позикового капіталу дають змогу визначити поле вибору конкретних його значень на плановий період.

Показники вартості складових частин і середньозваженої вартості капіталу, наведені у першому розділі роботи, використовуємо у таблиці 3.4 при виборі найбільш оптимального варіанту структури капіталу фінансування поточної діяльності.

Отже, за методом середньозваженої вартості капіталу найбільш оптимальною структурою є перша. При цьому, середньозважена вартість капіталу є мінімальною і становить 21,152%. При існуючій структурі капіталу 99% власного і 1% позикового ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» може залучати кредити без ризику зменшення рентабельності капіталу до межі, яка відповідає коефіцієнтам фінансового важелю 1 та 2,5.

**Розрахунок середньозваженої вартості позикового капіталу ТОВ
«Ярмолинецький консервний завод» при різній його структурі**

Показник	Факт 2022 р.	Варіанти розрахунку						
		1	2	3	4	5	6	7
Капітал підприємства	12200	12400	12600	12800	13000	13200	13400	13600
Варіант структури капіталу: функціонуючий власний капітал	5908	5908	5908	5908	5908	5908	5908	5908
банківський кредит		200	400	600	800	1000	1200	1400
товарний кредит	1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200	1200
внутрішня кредиторська заборгованість	1122	1122	1122	1122	1122	1122	1122	1122
Нерозподілений прибуток	0	500	600	700	800	900	1000	1100
Рівень відсотку за кредит	0,21	0,21	0,21	0,21	0,22	0,23	0,24	0,24
Середній розмір цінової знижки	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03
Період відстрочки платежу за продукцію, в днях	110	110	110	110	110	110	110	110
Ставка податку на прибуток	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
Податковий коректор	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
Рівень відсотку за кредит з урахуванням податкового коректору	0,17	0,17	0,17	0,17	0,18	0,19	0,2	0,2
Розмір цінової знижки з врахуванням податкового коректору	0,0225	0,0225	0,0225	0,0225	0,0225	0,0225	0,0225	0,0225
Вартість елементів капіталу, %: функціонуючий власний капітал	42,601	42,72	44,429	46,138	47,847	49,556	51,265	52,973
банківський кредит	17,25	17,25	17,25	17,25	18	18,75	19,5	20,25
товарний кредит	7,364	7,364	7,364	7,364	7,364	7,364	7,364	7,364
внутрішня кредиторська заборгованість	-	-	-	-	-	-	-	-
Середньозважена вартість капіталу, %	21,159	21,152	21,884	22,593	23,326	24,06	24,794	25,528

Таким чином, для досягнення оптимальної структури позикових коштів підприємства необхідно розробити рекомендації щодо оптимізації кредитного портфелю ТОВ «Ярмолинецький консервний завод».

3.2. Умови оптимізації структури позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»: залучення банківського кредиту

Для оптимізації політики кредитних відносин між підприємствами і комерційними банками можна використовувати наступний методичний підхід. Оцінка ефективності залучення кредитних ресурсів повинна містити систему показників, які б давали можливість оцінити окупність здійснених підприємством за рахунок кредиту затрат і відтворення ресурсів.

Банківський кредит разом з власними й іншими фінансовими ресурсами підприємства бере участь у створенні на підприємстві продукції, а отже, доданої вартості і прибутку. Тому при визначенні ефективності залучення банківських короткострокових кредитів необхідно визначити частку прибутку від реалізації продукції, яка одержана підприємством за рахунок банківського кредиту.

Такий прибуток, одержаний від використання кредиту, пропонуємо розраховувати як загальний прибуток від реалізації продукції, помножений на питому вагу кредиту у сумі оборотного капіталу, і він є тим вищим, чим вище оборотність кредитів у порівнянні з оборотністю усіх оборотних активів [26, с. 184].

Ефект використання короткострокового банківського кредиту може бути розрахований за наступною формулою:

$$EKP = PP \times \frac{KP}{OK} \times \delta - i_{kp} \times \frac{tm}{12} \times KP \quad (3.6)$$

де $E_{кр}$ – ефект короткострокового банківського кредиту; PP – загальна сума прибутку від реалізації продукції, тис. грн.; KP – величина короткострокового банківського кредиту (середньорічна заборгованість), тис. грн.; OK – середньорічна сума оборотного капіталу, тис. грн.; $i_{кр}$ – річна

процентна ставка за кредит, у частинах одиниці; δ – коефіцієнт співвідношення оборотності кредитів і оборотного капіталу:

$$\delta = \frac{\gamma_{кр}}{\gamma_{ок}} \times \frac{t\sigma}{365} \quad (3.7)$$

де $\gamma_{кр}$ – коефіцієнт, який характеризує оборотність кредитів і визначається як відношення середнього залишку кредитних вкладень до обсягу погашення позичок за відповідний період; $\gamma_{ок}$ – коефіцієнт, який характеризує оборотність оборотного капіталу і визначається як відношення середнього залишку оборотних коштів до виручки від реалізації продукції; t_m – тривалість кредиту у місяцях; $t\sigma$ – тривалість кредиту у днях.

$$\delta = \frac{3,17}{0,78} = 4,06$$

$$EKP = (11663 + 726,3) \times \frac{469}{4965} \times 4,06 - 0,24 \times \frac{12}{12} \times 469 = 4751,45 - 112,56 = 4638,89 \text{ тис. грн.}$$

Розрахунки за розробленим алгоритмом показують, що із загальної суми прибутку 12386,3 тис. грн., отриманого підприємством при виробництві продукції 1170,3 тис. грн. одержано за рахунок банківського кредиту. А ефект короткострокового банківського кредиту в конкретних умовах виробництва склав 4638,89 тис. грн.

Можливість підприємства повернути позику можна оцінити за допомогою коефіцієнта достатності періоду позики ($K_{дпп}$), який по нормативу повинен бути меншим за 1:

$$K_{дпп} = \frac{\text{Тривалість операційного циклу підприємства (днів)}}{\text{Період позики (днів)}} \quad (3.8)$$

$$K_{дпп} = \frac{281}{365} = 0,77$$

Порівняння вартості позики з доходністю діяльності підприємства можна зробити за допомогою коефіцієнту доцільності позики ($K_{дп}$):

$$K_{дп} = \frac{\text{Відсоткова ставка кредиту (ціна позики, \%)}}{\text{Рентабельність активів (\%)}} \quad (3.9)$$

$$K_{дп} = \frac{24}{78,8} = 0,30$$

Таке значення показника свідчить про доцільність залучення позики, тому ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» може залучити кредит як джерела фінансування заходів забезпечення його інноваційного розвитку.

На наступному етапі відповідно до встановленого переліку видів кредиту підприємство проводить вивчення комерційних банків, які можуть надати йому дані види кредитів. На сьогоднішній день в Україні діє досить велика кількість комерційних банків, які надають кредитні послуги на власних умовах.

Підприємство ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» не користується кредитами для поповнення обігових коштів, та використовує власні кошти необхідних йому для закупки сировини, матеріалів, виплати заробітної плати тощо. Виходячи із даних балансу, ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» не має ані довгострокових кредитів ані короткострокових.

Найбільш трудомістким і відповідальним у силу різних оцінювальних умов і здійснення численних розрахунків етапом залучення банківського кредиту є вивчення й оцінка умов здійснення банківського кредитування в розрізі видів кредитів. До складу основних кредитних умов, що підлягають вивченню у процесі формування політики залучення підприємством банківського кредиту належать: граничний розмір та термін кредиту, форми забезпечення, валюта кредиту, умови виплати кредиту, умови погашення основного боргу тощо.

Основними умовами, що підвищують вартість банківського кредиту та понижують реальний розмір використаних підприємством кредитних коштів, є: а) використання в розрахунках кредитного відсотку облікової (дисконтної) ставки; б) авансовий платіж суми відсотку по кредиту; в) часткова амортизація суми основного боргу на протязі кредитного періоду; г) зберігання визначеної суми залучених кредитних коштів в формі компенсаційного залишку грошових активів.

Оскільки підприємство не може впливати на розмір відсоткової ставки, яка формується під впливом макроекономічних факторів, то було б доцільним порівнювати запропоновані умови кредитування з умовами, які діють на ринку

позикових капіталів для того, щоб ці несприятливі умови були йому компенсовані.

Визначити, якою мірою відсоткова політика банку, з яким підприємство підтримує партнерські відносини, відповідає ринковій ситуації та інтересам підприємства, можна також скориставшись показником, який характеризує ефективність залучення позик. Таку кількісну оцінку ефективності обраного варіанта кредитування дає змогу отримати розрахунок спеціального показника – «грант-елемента» кредитування [6].

Для його розрахунку використовується наступна формула:

$$ГЕ = 100 \% - \left[\sum_{t=1}^t \frac{B}{Kpб \cdot (1 + СВкр)^n} \right] \cdot 100\% , \quad (3.10)$$

де ГЕ – показник грант-елемента, який характеризує розмір відхилень вартості конкретного фінансового кредиту на умовах, що надає комерційний банк, від середньоринкової вартості аналогічних кредитних інструментів, у відсотках; i – одиниця платіжного періоду; t – кількість одиниць платіжного періоду протягом загального терміна надання кредиту; n – конкретний інтервал кредитного періоду, за яким здійснюються платежі комерційному банку; B – сума виплат відсотка й основного боргу в i -ом періоді по конкретному кредиту, тис. грн.; $Kpб$ – сума банківського кредиту, що залучається, тис грн.; $СВкр$ – середня ставка відсотка за кредит, що склалася на фінансовому ринку по аналогічних кредитних інструментах, виражена десятковим дробом (на фінансовому ринку України середня ставка відсотка за кредит складає 24%).

Враховуючи специфіку діяльності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у 2022 році планує відкрити кредитну лінію для купівлі необхідних запчастин, матеріалів та сировини для виробництва продукції. Для цього йому необхідно мати 10000 тис. грн. Не дивлячись на кризу у країні і враховуючи, що стан підприємства з точки зору кредиторів є задовільним і кредитна історія підприємства дозволяє зробити висновок про позитивні стосунки, обумовлені своєчасністю всіх виплат, підприємство такий кредит реально може отримати.

Тому для аналізу скористаємося послугами таких банківських установ, як АТ «Укрексімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приватбанк».

Оскільки умови кредитування у наведених банківських установ різні, то для усунення впливу кількості нарахувань і для проведення порівняльного аналізу ефективності залучення коштів використаємо показник ефективної (реальної) процентної ставки (re):

$$re = \left(1 + \frac{r}{m}\right)^m - 1, \quad (3.10)$$

де re – ефективна (реальна) процентна ставка; r – номінальна ставка; m – кількість інтервалів, по яким здійснюється процентний платіж, на протязі року (період нарахування).

Таблиця 3.5

Розрахунок реальної ефективної ставки відсотку

Показник	АБ «Укргазбанк»	АТ «Укрексімбанк»	АТ «Ощадбанк»	АТ КБ «Приватбанк»
Сума кредиту, тис. грн.	10000	10000	10000	10000
Термін кредитування, рік	2	2	2	2
Номінальна ставка відсотка, %	22	21,5	25	1й рік – 20 2й рік – 21
Кількість нарахувань відсотків на рік	1	1	12	4
Реальна ефективна ставка відсотку, %	22	23	28	1й рік – 21,5 2й рік – 22,5

Розрахунок ефективної (реальної) процентної ставки чотирьох аналізованих комерційних банків приведений в таблиці 3.5.

Проведемо розрахунок показника «грант-елемента» окремо по кожному банку (табл. 3.6, 3.7, 3.8 і 3.9).

$$GE = 100 \% - 0,978 * 100 \% = +2,2 \%$$

Як свідчать розрахунки показника, залучення кредитних ресурсів на прикладі АБ «Укргазбанк» є ефективнішим за середньоринкової умови і складає + 2,2 %.

Таблиця 3.6

Розрахунок «грант-елемента» по АБ «Укргазбанк»

Рік	Сума відсотків, тис. грн.	Сума виплат основного боргу, тис. грн.	Річні платежі (В), тис. грн.	$Kpб \cdot 91 + CBкр)^n$, тис. грн.	$\frac{B}{Kpб \cdot 91 + CBкр)^n}$, тис. грн.
1	2200	5000	7200	12400	0,581
2	1100	5000	6100	15376	0,397
Σ	3300	10000	13300	27776	0,978

$$ГЕ = 100 \% - 0,988 * 100 \% = +1,1 \%$$

Згідно наведених розрахунків, залучення кредитних ресурсів у АТ «Укрексімбанк» також є ефективним і складає + 1,1.

Таблиця 3.7

Розрахунок «грант-елемента» по АТ «Укрексімбанк»

Рік	Сума відсотків, тис. грн.	Сума виплат основного боргу, тис. грн.	Річні платежі (В), тис. грн.	$Kpб \cdot 91 + CBкр)^n$, тис. грн.	$\frac{B}{Kpб \cdot 91 + CBкр)^n}$, тис. грн.
1	2300	5000	7300	12400	0,589
2	1150	5000	6150	15376	0,399
Σ	3850	10000	103850	27776	0,988

Таблиця 3.8

Розрахунок «грант-елемента» по АТ «Ощадбанк»

Рік	Сума відсотків, тис. грн.	Сума виплат основного боргу, тис. грн.	Річні платежі (В), тис. грн.	$Kpб \cdot 91 + CBкр)^n$, тис. грн.	$\frac{B}{Kpб \cdot 91 + CBкр)^n}$, тис. грн.
1	2800	5000	7800	12400	0,629
2	1400	5000	6400	15376	0,416
Σ	4200	10000	14200	27776	1,045

$$ГЕ = 100 \% - 1,045 * 100 \% = - 4,5 \%$$

Що стосується АТ «Ощадбанк», то тут умови залучення є гірші за середньо ринкові, про що свідчить негативне значення показника на рівні - 4,5%.

Таблиця 3.9

Розрахунок «грант-елемента» по АТ КБ «Приватбанк»

Рік	Сума відсотків, тис. грн.	Сума виплат основного боргу, тис. грн.	Річні платежі (В), тис. грн.	$Kpб \cdot 91 + CBкр)^n$, тис. грн.	$\frac{B}{Kpб \cdot 91 + CBкр)^n}$, тис. грн.
1	2150	5000	7150	12400	0,577
2	1125	5000	6125	15376	0,398
Σ	3275	10000	13275	27776	0,975

$$ГЕ = 100 \% - 0,975 * 100 \% = + 2,5 \%$$

Як свідчать розрахунки показника по АТ КБ «Приватбанк», то залучення кредитних ресурсів є ефективнішим за середньоринкової умови і складає + 2,5 %.

Проведені розрахунки показника «грант-елемента» аналізованих комерційних банків дають змогу зробити наступні висновки стосовно вартості залучення банківського кредиту (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Оцінка умов кредитування ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»

Назва банку	Значення грант-елемента	Оцінка умов кредитування
АБ «Укргазбанк»	+ 2,2 %	Умови кредитування кращі середньо ринкових
АТ «Укрексімбанк»	+1,1 %	Умови кредитування кращі середньо ринкових
АТ «Ощадбанк»	- 4,5 %	Найгірші умови кредитування
АТ КБ «Приватбанк»	+ 2,5 %	Найкращі умови кредитування

Отже, виходячи із вищенаведених розрахунків видно, що для досліджуваного підприємства найкращі умови кредитування може запропонувати АТ КБ «Приватбанк» та АБ «Укргазбанк», а найгірші умови – АТ «Ощадбанк».

Виходячи з цього, підприємству може бути рекомендовано відмовитися від послуг АТ «Ощадбанк», а й надалі активно співпрацювати з АБ «Укргазбанк», який надає підприємству певні пільги по кредитах або розглянути можливість співпраці з АТ КБ «Приватбанк».

3.3. Визначення та обґрунтування структури позикового капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» в умовах нейтралізації фінансового ризику

Як відзначалося в п. 3.1, оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації рівню фінансового ризику та термінів залучення капіталу пов'язана з вибором більш дешевих джерел фінансування активів підприємства.

Відповідно до призначення, активи підприємства з урахуванням часу поділяють на три групи: необоротні активи – це активи, що не є оборотними; постійна частина оборотних активів – це незмінна їх частина, яка не залежить від змін обсягу діяльності і не пов'язана з формуванням запасів сезонного формування, довгострокового завезення та розглядається як мінімальний їх розмір, який підприємству потрібно мати для здійснення поточної операційної діяльності; змінна частина оборотних активів пов'язана із збільшенням обсягу випуску продукції відповідно до сезону, необхідністю формування товарних запасів сезонного формування, довгострокового завезення і цільового призначення. Її поділяють на максимальну і середню частини відповідно до потреби.

Зазначимо, що підприємство може застосовувати три різних підходи до фінансування різних груп оборотних активів за рахунок капіталу.

Консервативний підхід передбачає використання власного капіталу і довгострокових зобов'язань для формування необоротних активів та половини змінної частини оборотних активів.

Перевагою цього підходу є забезпечення мінімального ризику, так як короткострокові зобов'язання використовуються у незначних обсягах для формування змінної частини оборотних активів. У той же час, така політика фінансування дуже обтяжлива для підприємства у зв'язку з високою вартістю капіталу, що використовується. Крім того, вона передбачає витрати, пов'язані з неповним використанням залученого довгострокового капіталу в періоди зменшення змінної частини оборотних активів.

Агресивний підхід спрямований на використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань лише для фінансування необоротних активів. Оборотні активи у повному обсязі формуються за рахунок короткострокових зобов'язань.

Ця політика фінансування активів забезпечує найнижчу вартість капіталу підприємства, проте вона обмежена занадто високим ризиком можливості втрати або недостатності капіталу.

Компромісний підхід передбачає фінансування необоротних активів та постійної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. При цьому, змінна частина оборотних активів фінансується короткостроковими зобов'язаннями.

Така політика залучення джерел дає змогу досягти компромісу між вартістю капіталу та ризиком його втрати. Однак, у сучасних умовах банки досить рідко надають вітчизняним підприємствам довгострокові кредити.

Таблиця 3.11

Вихідні дані для визначення структури капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у плановому 2025 році (за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику)

Показники	2022 рік	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Необоротні активи	3705	27,3
Оборотні активи	9861	72,7
у тому числі:		
постійна частина	1071	7,9
змінна частина	8790	64,8
Сукупний капітал	13566	100

Тому обрана модель може враховувати тільки величину власного капіталу і короткострокових зобов'язань в якості джерел фінансування.

В таблиці 3.11 наведена інформація для визначення структури капіталу підприємства за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику. Проаналізуємо, який тип фінансування оборотних активів може використати підприємство у плановому 2025 році.

Схематично модель фінансування оборотних активів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» зображено на рисунку 3.2.

Змінна частина оборотних активів 8790,0 тис. грн.	Позиковий капітал 3536,0 тис. грн.
Постійна частина оборотних активів 1071,0 тис. грн.	
Необоротні активи 3705,0 тис. грн.	Власний капітал 5908,0 тис. грн.

Рис. 3.2. Потенційна модель фінансування оборотних активів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у плановому 2025 році

Дані рисунку 3.2 свідчать, що всі змінні оборотні активи, постійні оборотні активи та частина необоротних активів будуть фінансуватися за рахунок короткострокового позикового капіталу. Інша частина необоротних активів може фінансуватися за рахунок власного капіталу.

Таблиця 3.12

Розрахунок розміру капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» у плановому 2025 році за критерієм мінімізації рівня фінансового ризику

Консервативний підхід	
Показники	тис. грн.
Власний капітал	8546,6
Позиковий капітал	5019,4
Сукупний капітал	13566
Компромісний підхід	
Показники	тис. грн.
Власний капітал	6511,7
Позиковий капітал	7054,3
Сукупний капітал	13566
Агресивний підхід	
Показники	тис. грн.
Власний капітал	5969,0
Позиковий капітал	7597,0
Сукупний капітал	13566

Отже, ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» буде у плановому періоді використовувати політику фінансування активів, яка за своїми показниками наближається до агресивної моделі.

Враховуючи вищезазначене, розрахуємо розмір власного та позикового капіталу підприємства при використанні різних підходів до фінансування окремих груп активів (табл. 3.12).

На основі даних таблиці 3.12 розрахуємо, які співвідношення між власним та позиковим капіталом формуються на ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» при виборі тієї чи іншої політики формування активів.

Структура капіталу підприємства за різними підходами до фінансування активів наведена в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13

Структура капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» за різними підходами до фінансування активів

Підходи до фінансування активів		
консервативний	компромісний	агресивний
63 % : 37 %	48 % : 52 %	44 % : 56 %

Враховуючи дані таблиці 3.12 та 3.13, ми можемо зробити наступні висновки, що ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» доцільно обрати компромісний підхід щодо фінансування активів підприємства. Це обумовлено тим, що при даному підході обсяг фінансування за рахунок позикового капіталу наближений до того, що реально існує на підприємстві.

При цьому, розмір власного капіталу необхідно довести до 6394,0 тис. грн., що можливо враховуючи темпи зростання розміру чистого прибутку. При даному підході підприємству доцільно використовувати довгострокові позикові кошти у обсязі 1071,0 тис. грн., що будуть направлені на фінансування постійної частини оборотних активів, а короткострокові позикові кошти повністю будуть фінансувати змінну частину оборотних активів обсягом 8790,0 тис. грн.

Розглядаючи консервативний підхід, слід зазначити, що в даному випадку підприємству необхідно нарощувати власний капітал до 8546,6 тис. грн. Враховуючи те, що у 2022 році власний капітал дорівнював 5907,0 тис. грн., а це на 2638,6 тис. грн. менше, ніж необхідно для застосування консервативного підходу.

Таким чином, на сучасному етапі функціонування ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» досягти необхідного розміру власного капіталу не має можливості. Отже, оптимальна структура капіталу підприємства за критерієм мінімізації ризиків досягається при співвідношенні власного та позикового капіталу, як 48 % та 52 % відповідно.

Аналізуючи оптимальну структуру капіталу підприємства за різними критеріями, слід відмітити, що за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності вона становить 31 % : 69 %, за критерієм мінімізації середньозваженої вартості капіталу – 47 % : 53 %, а за критерієм мінімізації фінансових ризиків відповідно 48 % : 52 % (рис. 3.3). Провівши розрахунки оптимальної структури капіталу на підприємстві за різними критеріями, необхідно визначити показник цільової структури капіталу у плановому періоді. При виборі та встановленні цільового показника оптимальної структури капіталу на плановий період необхідно враховувати конкретну ситуацію на підприємстві та фактори, що впливають на формування капіталу.

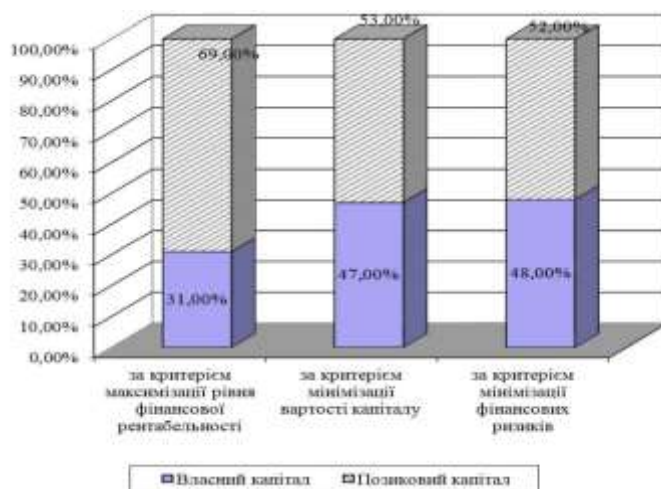

Рис. 3.3. Оптимальна структура капіталу ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» за різними критеріями у плановому 2025 році

Таким чином, ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» може застосовувати три різних підходи до фінансування різних груп оборотних активів за рахунок капіталу.

Агресивний підхід спрямований на використання власного капіталу та довгострокових зобов'язань лише для фінансування необоротних активів. Оборотні активи у повному обсязі формуються за рахунок короткострокових зобов'язань.

Компромісний підхід передбачає фінансування необоротних активів та постійної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. За розрахунками підприємство має реальний розмір власного капіталу нижчий за потребу.

В роботі досягнуто структуру капіталу підприємства, яка за розрахунками, буде сприяти оптимізації оборотних активів та мінімізації рівню фінансового ризику. Окрім згаданих трьох видів політики формування оборотних активів, підприємство може обирати й інші, які передбачають зміну пропорцій використання окремих джерел капіталу для формування певних елементів активів.

Для підвищення рівня фінансової стійкості ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» доцільно збільшити власний капітал за рахунок банківського кредиту, фінансового лізингу, товарного кредиту. Структура капіталу підприємства повинна містити 47% власного капіталу, та 53% – позикового, що надасть можливість підприємству максимально ефективного використовувати позикові кошти.

Слід зазначити, продукція ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» користується великим попитом. Його продукція входять до споживчого набору товарів (послуг) представників для розрахунку індексу споживчих цін. Галузевий попит на продукцію представляє особливий інтерес, оскільки саме він відіграє найважливішу роль на етапі реалізації виробленої продукції підприємством, тобто, на етапі повернення авансованої і одержання (бажано) доданої вартості.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній роботі викладені теоретичні та практичні проблеми вдосконалення структури позикових коштів підприємства (на прикладі ТОВ «Ярмолинецький консервний завод»).

Тому, проведений в ході дослідження аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

1) під позиковим капіталом треба розуміти кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, поверненості та платності. Ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових коштів. Їх використання в обороті підприємства зумовлене, з одного боку, об'єктивною необхідністю, а саме: невідповідністю у часі між надходженнями коштів та витратами, сезонністю виробництва, впровадженням інвестиційних проектів, які потребують значних обсягів вкладень на декілька років. З другого боку, за допомогою позикових коштів забезпечується розширення виробничо-господарської діяльності, оновлення технічної бази тощо. Головною перевагою позикового капіталу у порівнянні з власним є його більш низька вартість, а також те, що позиковий капітал не дає його власникам право на забезпечення та плата за позиковий капітал зменшує оподатковувану базу. Недоліками є: наявність ризику у власника капіталу підприємства і необхідність концентрації грошових коштів до моменту погашення позики. Позиковий капітал, що використовується підприємством, характеризує в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань, які на підприємстві відображаються у балансі. Ці фінансові зобов'язання в сучасній господарській практиці поділяються на довгострокові, короткострокові зобов'язання та кредиторську заборгованість. Підприємства найчастіше використовують два джерела формування позикових коштів: банківський кредит і облігаційна позика. Але крім цих джерел, також можливе використання фінансового лізингу, внутрішньої кредиторської заборгованості.

2) залучення позикових засобів є частиною загальної фінансової стратегії, що полягає в забезпеченні найбільш ефективних форм і умов залучення позикового капіталу з різних джерел відповідно до потреб розвитку підприємства. Процес формування політики залучення підприємством позикових засобів є складним і складається з декількох етапів, у процесі яких проводиться аналіз залучення і використання позикових коштів у попередньому періоді, цілі залучення позикових засобів у майбутньому, оцінка вартості залучення позикового капіталу, яка проводиться в розрізі різних форм позикового капіталу, визначення форм залучення позикових засобів, визначення складу основних кредиторів, формування ефективних умов залучення кредитів, забезпечення ефективного використання залучених кредитів.

3) оптимізацію структури позикових коштів підприємств варто здійснювати, виконуючи послідовно певні етапи, за допомогою яких підприємство має можливість визначити на плановий прогностичний період найбільш прийнятну структуру капіталу. Підприємства найчастіше використовують два джерела формування позикових коштів: банківський кредит і облігаційна позика. Але крім цих джерел, також можливе використання фінансового лізингу, внутрішньої кредиторської заборгованості. Приймаючи рішення про застосування будь-якого джерела позикових коштів, важливо оцінити вартість цього джерела. А оцінивши вартість цих джерел, керівництво обирає найоптимальніший з позиції забезпечення ефективної діяльності у майбутньому і відповідно до цього формує політику формування позиковим капіталом.

4) емпіричним об'єктом дослідження було обрано ТОВ «Ярмолинецький консервний завод». Воно має нестійке фінансове становище. З одного боку, підприємство має достатньо високу частку власних коштів в загальній сумі джерел їх формування і досить високий рівень незалежності від зовнішнього фінансування, але з другого боку, цих коштів не вистачає для того, щоб забезпечити ними виробничі запаси і затрати підприємства. ТОВ

«Ярмолинецький консервний завод» за 2019 – 2022 рр. підприємство практично було платоспроможним. Тому, слід зазначити, що вся повнота професіоналізму управлінців підприємства виявляється в тому, щоб на поточних рахунках і в касі грошей було достатньо для виконання поточних платежів, а решта їх була вкладена в матеріальні та інші ліквідні активи.

5) дослідивши склад позикових коштів ТОВ «Ярмолинецький консервний завод», можемо відмітити, що у складі позикових коштів відсутні довгострокові кредити банків, підприємство не брало обладнання у лізинг та не випускало облігації. Цей процес є негативним, адже: довгострокові кредити не настільки сильно зменшують ліквідність, платоспроможність і, зрештою, фінансову стійкість підприємства як короткострокові; короткострокові кредити обходяться підприємству дорожче, ніж довгострокові, так як банки за них беруть більший відсоток. Загальна сума позикового капіталу у 2022 році збільшилась майже на 332 % у порівнянні з 2019 роком. Частка поточних зобов'язань становить 100 % у загальній структурі позикових коштів, відповідно, частка довгострокових взагалі відсутня. Ця тенденція є негативною, адже саме за рахунок довгострокових зобов'язань повинні фінансуватися необоротні активи ТОВ «Ярмолинецький консервний завод». У структурі позикових коштів частка короткострокових кредитів банків у 2019-2019 рр. відсутня, тобто підприємство успішно працює за власні кошти без співпраці з банками.

б) для успішної діяльності ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» мало ефективно управляти власним і позиковим капіталом, необхідно знайти таке співвідношення між ними, яке б підвищувало рентабельність капіталу і діяльності підприємства в цілому. За проведеними розрахунками видно, що найбільший приріст чистої рентабельності власного капіталу спостерігається у варіантах IV-VII – 47,30 %, який відповідає структурі 50 % позикового і 50 % власного капіталу.

7) для визначення межі, до якої підприємство може залучати дані кредити було використано методику розрахунку фінансового левериджу на основі

критерію рентабельності власного капіталу, яка дозволяє враховувати вартість залучення усіх джерел фінансування підприємства та рівень інфляції. Середньозважена вартість капіталу є мінімальною і становить 21,152%. При існуючій структурі капіталу 99% власного і 1% позикового ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» може залучати кредити без ризику зменшення рентабельності капіталу до межі, яка відповідає коефіцієнтам фінансового важеля 1 та 2,5. Залучення позикових коштів дозволяє суттєво розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективно використання власного капіталу, прискорити формування цільового фінансування, однак без виваженої адекватної оцінки ефективності здійснюваних кредитних вкладень економічна сутність кредитування втрачає сенс.

8) для визначення якою мірою відсоткова політика банку, з яким підприємство підтримує партнерські відносини, відповідає ринковій ситуації та інтересам підприємства було використано показник, який характеризує ефективність залучення позик. Таку кількісну оцінку ефективності обраного варіанта кредитування дає змогу отримати розрахунок «грант-елемента» кредитування. На основі цього показника було визначено, що найкращі умови кредитування може запропонувати АТ КБ «Приватбанк» та АБ «Укргазбанк», а найгірші умови – АТ «Ощадбанк». Тому для оптимізації кредитного портфелю з позиції вартості та умов кредитування, кращим видом кредиту для використання підприємством є овердрафт, а банком, який пропонує кращі умови є АТ КБ «Приватбанк» та АБ «Укргазбанк».

9) ТОВ «Ярмолинецький консервний завод» доцільно обрати компромісний підхід щодо фінансування активів підприємства. Це обумовлено тим, що при даному підході обсяг фінансування за рахунок позикового капіталу наближений до того, що реально існує на підприємстві. При цьому, розмір власного капіталу необхідно довести до 6394,0 тис. грн., що можливо враховуючи темпи зростання розміру чистого прибутку. При даному підході підприємству доцільно використовувати довгострокові позикові кошти у обсязі

1071,0 тис. грн., що будуть направлені на фінансування постійної частини оборотних активів, а короткострокові позикові кошти повністю будуть фінансувати змінну частину оборотних активів обсягом 8790,0 тис. грн. Оптимальна структура капіталу підприємства за критерієм мінімізації ризиків досягається при співвідношенні власного та позикового капіталу, як 48 % та 52 % відповідно. Аналізуючи оптимальну структуру капіталу підприємства за різними критеріями, слід відмітити, що за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності вона становить 31 % : 69 %, за критерієм мінімізації середньозваженої вартості капіталу – 47 % : 53 %, а за критерієм мінімізації фінансових ризиків відповідно 48 % : 52 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О. В. Реструктуризація системи забезпечення фінансовими ресурсами підприємства [Текст] / О. В. Ареф'єва // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 11–12. – С.17-26.
2. Атамас П. Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки: навч. посібник / П. Й. Атамас. 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : ЦУЛ, 2010. – 392 с.
3. Афанасьєв А. Планування структури капіталу [Текст] / А. Афанасьєв // Банківська справа. – 2000. – № 2. – С. 23–24.
4. Афанасьєв А. Забезпечення структурою капіталу [Текст] / А. Афанасьєв, С. Кравченко // Економіка, фінанси, право. – 2003. – № 1. – С. 25–27.
5. Бабіч В. В. Фінансовий облік (облік активів) : навч. посібник / В. В. Бабіч, С. В. Сагова. – К.: КНЕУ, 2009. – 288 с.
6. Базилевич В. Д. Ринкова економіка : основні поняття і категорії / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К., Знання, – 2008. – 263 с.
7. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посібник / О. Я. Базилінська. – 2-ге вид. – К.: ЦУЛ, 2011. – 328 с.
8. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? [Текст] / И. Т. Балабанов. – 2-е изд. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 384 с.
9. Барабаш Н. С. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник / Н. С. Барабаш. – К.: КНТЕУ, 2005. – 395 с.
10. Батурич В. М. Финансовый левэридж как эффективный инструмент управления фининсовой деятельностью / В. М. Батурич, В. Э. Керимов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 15–22.
11. Бачинський В. І. Бухгалтерський облік (загальна теорія) : навч. посібник / В. І. Бачинський, П. О. Куцик, Л. Г. Медвідь, Т. В. Попітїч. – Львів: Магнолія – 2006, 2010. – 319 с.
12. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку [підручник] / М. Т.

Білуха. – К.: 2008. – 692 с.

13. Блакита Г. В. Бухгалтерський облік : практикум : навч. посібник / Г. В. Блакита, Н. О. Ромашевська . – К. : ЦУЛ, 2010 . – 152 с.

14. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: В 2 т. Т. 1 [Текст] / И. А. Бланк. – К. : Ника–Центр : Эльга, 2001. – 592 с.

15. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк. – К., Ника–Центр, 2007. – 751 с.

16. Бланк И. А. Финансовый менеджмент [Текст] : учебный курс / И. Я. Бланк. – К. : Ника–Центр, 1999. – 528 с.

17. Бороною В. М. Ефективність забезпечення фінансовими ресурсами підприємств (на прикладі інвестиційного проектування) [Текст] / В. М. Бороною // Механізм регулювання економіки. – 2001. – № 1/2. – С. 118– 121.

18. Брігхем Е. Ф. Основы финансового менеджмента [Текст] : пер. з англ. / Е. Ф. Брігхем ; ДНУ ім. Т. Г.Шевченка. – К. : ВАЗАКО : Молодь, 1997. – 1000 с.

19. Воробйов Ю. М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств [Текст] / Ю.М. Воробйов // Фінанси України. – 2001. – № 2. – С. 77–85.

20. Воробйов Ю. М. Теоретичні основи фінансового капіталу підприємств [Текст] / Ю. М. Воробйов // Фінанси України. – 2001. – № 7. – С. 62–68.

21. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент [Текст]: навч. посіб. / А. Б. Гончаров. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 240 с.

22. Гончаров А.Б. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посіб. / А. Б. Гончаров. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2003. – 328 с.

23. Грідчина М. В. Забезпечення фінансами акціонерних товариств [Текст] / М. В. Грідчина. – К. : А.С.К., 2005. – 384 с.

24. Гуляєва Н. М. Фінансові ресурси підприємств [Текст] / Н. М. Гуляєва, О. В. Сьомко // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 58–63.

25. Довгань Л. П. Визначення оптимальної вартості структури капіталу та мінімізація ризиків залучення позикових коштів у акціонерних товариствах [Текст] / Л. П. Довгань // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 12. – С. 26–34.
26. Дранко О.И. Финансовый менеджмент: технологии управления финансами предприятия [Текст] : учеб. пособие / О. И. Дранко. – М. : ЮНИТИ, 2004. – 351 с.
27. Животова Е. Л. Определение оптимальной структуры капитала на примере финской компании Alma Media Corp. и российской компании «РБК Информационные системы» [Текст] / Е. Л. Животова, А. А. Алексеев, В. С. Протасов, Е. Ламминен // Электронный журнал Корпоративные Финансы. – 2008. – № 4(8). – С. 106–113.
28. Загірняк Д. М. Організаційне забезпечення стратегічного вибору підприємства [Текст] : монографія / Д. М. Загірняк. – Луганськ : Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2004. – 191 с.
29. Зборовська Г. О. Капітал підприємства [Текст] / Г. О. Зборовська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 43. – С. 35–39.
30. Зборовська Ю. О. Капітал підприємства: теоретичні аспекти визначення суті капіталу [Текст] / Ю. О. Зборовська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 35–39.
31. Зятковська Л. І. Методологічні засади фінансового забезпечення підприємств [Текст] / Л. І. Зятковська // Фінанси України. – 2004. – № 4. – С. 42–47.
32. Капітал підприємства [Електронний ресурс] / INPOS-Надання консультаційно-аналітичних та інформаційних послуг у сфері освіти, бізнесу та науково-методичної діяльності. – Режим доступу : <http://www.inpos.com.ua/150>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
33. Кириченко Т. В. Финансовый менеджмент [Текст] : учеб. пособие / Т. В. Кириченко; под ред. А. А. Комзолова. – М. : Дашков и К, 2008. – 626 с.

34. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посіб. / Г. Г. Кірейцев; Навчальне видання. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : ЦУЛ, 2002. – 496 с.
35. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент [Текст] : учебник / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 768 с.
36. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры [Текст] / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2001 – 560 с.
37. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности [Текст] / В. В. Ковалев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 512 с.
38. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
39. Колісник М. К. Стан підприємств машинобудування в Україні і можливі шляхи виходу з кризи за допомогою стратегії інтеграції [Текст] / М. Г. Колісник, К. Е. Сміх // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 163–172.
40. Комарик Я. Д. Ефективність формування фінансових ресурсів підприємств [Текст] / Я. Д. Комарик, Р. І. Хуткий // Фінанси України. – 1999. – № 5. – С. 18–27.
41. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посіб. / О. П. Крайник, З. В. Клепикова ; Мін-во освіти України, Держ. ун-т «Львівська політехніка». – К. : Дакор, 2001. – 260 с.
42. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна ; Дніпропетровський ун-т економіки та права. – К. : ЦНЛ, 2006. – 520 с.
43. Куліш Г. Формування структури капіталу підприємств [Текст] / Г. Куліш // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 3/4. – С. 9–21. 35. Лемківський, Л. М. Забезпечення капіталом підприємства [Текст] / Л. М. Лемківський // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 17–22.

44. Малій О. Г. Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування [Текст] / О. Г. Малій // Економіка і забезпечення. Науково-практичний журнал. – 2006. – № 5. – С. 102-106.
45. Маркович В. М. Функціонування підприємницького капіталу [Текст] / В. М. Маркович // Вісник НБУ. – 2001. – № 5. С. 31–36.
46. Марченко А. А. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів [Текст] / А. А. Марченко // Фінанси України. – 2002. – № 9 – С. 102–108.
47. Марченко А. А. Удосконалення використання залучених фінансових ресурсів [Текст] / А. А. Марченко // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 7/8. – С. 35–40.
48. Матюшенко І. Ю. Основи фінансового менеджменту [Текст] : навчальний посібник / І. Ю. Матюшенко ; Мін-во освіти і науки України, Держ. аерокосмічний ун-т ім. М. Є. Жуковського. – К. : ЦНЛ, 2003. – 220 с.
49. Овсийчук М. Ф. Финансовый менеджмент [Текст] : методы инвестирования капитала / М. Ф. Овсийчук, Л. Б. Сидельникова. – М. : [б. и.], 1996. – 128 с.
50. Опарін В. М. Фінансові ресурси та суспільний капітал [Текст] / В. М. Опарін // Вісник НБУ. – 2001. – № 7. – С. 26-28.
51. Опарін В. М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення [Текст] / В. М. Опарін // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – С. 11.
52. Павловська О. В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємства [Текст] / О. В. Павловська // Фінанси України. – 2000. – № 11. – С. 54–61.
53. Петренко Ю. В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств [Текст] / Ю. В. Петренко // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 91–96.
54. Петюх В. Н. Рыночная экономика [Текст] : Настольная книга делового человека / В. Н. Петюх. – К. : Урожай, 1995. – 430 с.
55. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств [Текст] : підручник / А. М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 286 с.

56. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.

57. Про стан та перспективи розвитку промисловості [Електронний ресурс] / Сумська обласна державна адміністрація. – Режим доступу : http://stategov.sumy.ua/2008/03/25/pro_stan_ta_perspektivi_rozvitku_promislovost.html. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.

58. Рахаєв Б. Управление капиталом на уровне предприятия [Текст] / Б. Рахаєв, Ф. Узденова, Л. Кудалиева // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 12. – С. 110–116.

59. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту [Текст] : навч. посіб. / Є. Г. Рясних. – К. : Скарби, 2004. – 238 с.

60. Ситник Л. С. Фінансовий менеджмент [Текст] : навч. посіб. / Л. С. Ситник ; Мін-во освіти і науки України, Донецький національний університет. – К. : ЦНЛ, 2006. – 352 с.

61. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посібник / Р. А. Слав'юк. – 3-є вид., доп. і перероб. – К. : ЦУЛ, 2002. – 460 с.

62. Сокириська М. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства [Текст] / М. Сокириська // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 88–95.

63. Сопко В. В. Бухгалтерський облік [Текст] : навчальний посібник / В. В. Сопко ; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 1999. – 500 с.

64. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст]: навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.

65. Терещенко С. Оцінка фінансової стійкості підприємства [Текст] / С. Терещенко // Вісник НБУ. – 1999. – № 11. – С. 52–57.

66. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансовими ресурсами як фактор ефективності їх використання [Текст] / Н. В. Терещенко // Академічний огляд. – 2002. – № 2. – С. 40–45.

67. Третяк О. Д. Оцінка фінансового стану акціонерних товариств [Текст] / О. Д. Третяк // Фінанси України (укр.). – 2000. – № 12. – С.95–103.
68. Забезпечення позиковим капіталом підприємства [Електронний ресурс] / Українська електронна бібліотека. Художня та наукова література. – Режим доступу : <http://libr.org.ua/books/104/3007.html>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
69. Забезпечення позиковим капіталом підприємства [Електронний ресурс] / Экономико – правовая библиотека. – Режим доступу : <http://www.vuzlib.net/ukr/6.html>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
70. Забезпечення ресурсами підприємства [Текст] : навч. посіб. / Мін-во освіти і науки України, Кримська академія природоохоронного і курортного будівництва ; ред. Ю. М. Воробйов. – К. : ЦНЛ, 2004. – 288 с.
71. Забезпечення структурою і вартістю капіталу в довгостроковому періоді [Електронний ресурс] / Учебники он-лайн. – Режим доступу : <http://bookz.com.ua/10/0012.htm>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
72. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств [Текст] : навч. посібн. / О. С. Філімоненков. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
73. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст] : навчальний посібник / Г. І. Філіна. – К. : ЦУЛ, 2007. – 320 с.
74. Фінансовий аналіз [Текст] : навч. посіб. / С.Я. Салига Н.В. Дацій С.О. Корецька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с.
75. Фінансовий менеджмент [Текст] навч. посіб. / Н. В. Дацій [і др.] ; Мін-во освіти і науки України, Запорізька держ. інженерна академія. – К.: ЦНЛ, 2006. – 274 с.
76. Фінансовий менеджмент [Текст] : підр. / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ ; ред. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.
77. Фінансово-економічний аналіз [Текст] : підр. / [Буряк П. Ю., Римар М. В., Бець М. Т. та ін.] ; під заг. ред. П. Ю. Буряка, М. В. Римара. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 528 с.

78. Холт Р. Н. Основы финансового менеджмента [Текст] : пер. с англ / Р. Н. Холт. – М. : Дело, 1993. – 128 с.

79. Череп А. В. Фінансовий менеджмент як необхідна передумова ефективного забезпечення підприємством [Текст] / А. В. Череп // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. – № 3. – С. 13–16.

80. Чибриков Г. Г. Финансовый капитал : изменение в структуре [Текст] / Г. Г. Чибриков // Банковское дело. – 2007. – № 2. – С. 12–18.

81. Швиданенко Г. О. Забезпечення капіталом підприємства [Текст] : навч. посіб. / Г. О. Швиданенко Н. В. Шевчук; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2007. – 435 с.

82. Шевчук Н. Капітал підприємства : формування та ефективність функціонування / Н. Шевчук // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 5-6. – С. 39–43.

83. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439с. (Вища освіта ХХІ століття).

84. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент як необхідна складова ефективної системи забезпечення підприємством [Текст] / І. О. Школьник, Т. М. Мельник // Вісник Української академії банківської справи. – 2003. – № 1. – С. 29–33.

85. Шмигаль Н.М. Оптимізація структури капіталу підприємства [Текст] / Н. М. Шмигаль // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2003. – № 4. – С. 238–243.